

Biblioteks blad

SVENSK BIBLIOTEKFÖRENING
TIDNING UTGIVEN SEDAN 1916

nr 6-7/2015

[s 16] *Debatt:* "För en nationell infrastruktur"

[s 44] *Utblick:* Barnens böcker är lägre hjärta

[s 49] *Krönika:* Låt läsningen bli en del av lönejobbet

TEMA: Tystnad – eller inte?

[s 22] Högdalens trestegsmodell skapar biblioteksro [s 26] Därför är tystnaden hjärnans bästa vän [s 30] Läsning gynnas av samtal på biblioteken

Ska ditt bibliotek byta bibliotekssystem?

Uppgradera till Mikromarc 3 från Bibliotekscentrum

Varför Mikromarc?

Smidigt – Enkelt att lära sig och okomplicerat att använda.

Prisvärt – Ett modernt system från en trygg leverantör till ett rimligt pris.

Varför bibliotekscentrum?

Tillgång till en engagerad och kompetent support.

Lyhörd organisation med kundstyrd utveckling.

Möt oss på Bokmässan!

Vi finns i monter D01:09/D01:15. Vi bjuder på kaffe och bulle torsdagen den 24 september klockan 10.30–11.00 och 15.00–15.30.

Kom till vårt mingel med visning av *Mikromarc 3* och *CSL Saga* på Brevhouse torsdagen den 24 september klockan 17.00.

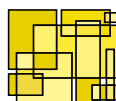
Passa på att avnjuta mat och dryck och träffa kollegor från hela Sverige. Anmäl dig till minglet senast den 17 september på www.bibliotekscentrum.se.

Vi ses på bokmässan!

Upplev skillnaden med Mikromarc 3
på www.youtube.com/mikromarc

Tel 0470-532 530
www.bibliotekscentrum.se

Bibliotekscentrum

Ett arbete som måste göras varje dag

Mer öppna bibliotek sprider sig från Skåne och norrut. Att allt fler kommuner låter medborgarna ta del av bibliotekens utbud även när ingen personal jobbar, är en paradox av bästa slag. Åtminstone sett i ljuset av den debatt som sköljde över medierna under våren.

Motsatsen till meröppet är ju när biblioteket stänger på tidig eftermiddag trots att personalen fortfarande har arbetstid, så som skett i till exempel Hässelby villastad och på Bäckby i Västerås.

Tillgängligheten tycks vara en av flera stora biblioteksfrågor i tiden. För vem finns biblioteken och hur skapar vi bibliotek som uppfyller intentionerna i bibliotekslagen? Det här numret av Biblioteksbladet ägnar vi åt detta tema som vi döpt till Tema: Tystnad.

DET TALADES OFTA om "stökigheten" på biblioteken i kommentarer och artiklar under våren. Vi på Biblioteksbladet har själva använt ordet vid ett flertal tillfällen, inte minst på webben. Men själv ogillar jag uttrycket "stök" eftersom ordet i sig pekar på någon, eller några, som varandes orsak till att ett bibliotek tvingas frångå sina normala öppettider. Som framgår av de olika rösterna i det här temat är frågan inte så okomplicerad att det går att slå fast rätt upp och ner vad oron på bibliotek beror på.

När jag intervjuade Stockholms stadsbibliotekarie Katti Hoflin sa hon att läsningen måste synliggöras på biblioteken, det vill säga det måste få synas att bibliotekarier sitter och

läser. Som journalist med bakgrund i svensk dagspress har jag lätt för att sympatisera med den uppfattningen. Under alla mina yrkesår har jag ständigt suttit och läst tidningar. På arbetstid.

Det är lika självklart att bibliotekarierna sitter och läser på sin arbetsplats, och på så sätt själva synliggör läsandet för besökarna.

NÄSTA ÅR FYLLER Biblioteksbladet 100 år. Lagom till jubileumsåret har tidningens utseende förnyats, eller moderniserats om man så vill. Utseendet gör inte allena en tidning, utan innehållet, bokstävernas inbördes placering, är viktigast. Layouten ska framhäva innehållet. Jag både hoppas och tror att vi har skapat en form som på bästa sätt tillgängliggör innehållet i form av texter, bilder och illustrationer. Ett av syftena, det finns flera, har varit att skapa en balans av de tre element som utgör modern tidningskom-

munikation. Biblioteksbladet i sitt nya utförande ska vara både instrumentell och lättillgänglig.

Men det är med tidningar som med bibliotek, alla har olika synpunkter på dessa begrepp.

En redaktion för en tidning som betyder någonting för läsaren måste arbeta varje dag med att utveckla både innehåll och utseende. Vi försöker tänka så till vardags.

Kanske är det likadant med biblioteken?

Christer Fäldin
chefredaktör

Jag har läst

Sören Björklunds nyutkomna biografi om konstnären Ivan Lönnbergs märklige liv. Han deltog i OS 1912, bodde i Montparnasse och umgicks med Picasso, samt dog som främlingslegionär under första världskriget.

FOTO: BEATRICE GRAHNSHAIN

I nummer 6-7 2015

- 3 FÖRORD
- 6 JUST NU
- 11 MÅNADENS ELIN
- 12 KONSTBIBLIOTEKET ARENA
FÖR FORSKNING I UMEÅ
- 16 DEBATT
- 19 **TEMA: TYSTNAD**
  - 20 Många tycker olika om platsen för alla
  - 22 Högdalens trestegsmodell skapar lugn
  - 26 Därför är tystnaden hjärnans bästa vän
  - 30 Samtal gynnar läsarna och biblioteken
  - 32 På PUNKTmedis tystnar inte musiken
  - 33 "Stökdebatten" har fått fart
på bibliotekets arbete
  - 36 Både lugnet och öppettiderna
tillbaka i Bäckby
- 39 BARA MERA ÖPPET?
- 42 UTBLICK
- 48 RECENSION
- 49 KRÖNIKA
- 51 SÅ ANVÄNDER JAG BIBLIOTEKET
- 52 AKTUELLT FRÅN SVENSK
BIBLIOTEKSFÖRENING

s12

I Umeå finns ett nytt
konstbibliotek, det enda
norr om Stockholm.

FOTO: WONNERTIVALL

s26

Vår hjärna är
nästan identisk
med den vi hade
för 40 000
år sedan. Hur
påverkar det
oss idag?

ILLUSTRATION: ELISABETH MARTTALA

s22

Högdalen har en
ny modell för att
minska stöket.

FOTO: BEATRICE GRAALHEIM

Chefredaktör/ansv. utgivare

Christer Fäldin
070-841 75 80, christer@falldinmedia.se

AD

Malin Trotzig
076-539 91 81, malin.trotzig@irismedia.se

Reporter

Maja Aase
072-587 86 62, maja.aase@irismedia.se

Fotograf

Beatrice Graalheim
073-615 24 24, info@irismedia.se

Illustratör

Elisabeth Marttala
070-723 79 18, info@irismedia.se

Postadress

Box 70380
107 24 Stockholm

Besöksadress

World Trade Center D5
Klarabergsviadukten 70
eller Kungsbron 1
Stockholm

Telefon 08-545 132 30

Fax 08-545 132 31

Prenumeration på BBL

För medlemmar i
föreningen ingår BBL
i medlemsavgiften.
350 kr för enskild medlem
(heltidsstuderande och

pensionärer 175 kr). Övriga
betalar 550 kr (Sverige),
utanför Sverige, 700 kr.

Tryck

Norra Skåne Offset,
Hässelholm
ISSN: 0006-1867

Produktion

Biblioteksbladet produ-
ceras av Iris Media AB för
Svensk biblioteksforening.
Redaktionen förbehåller
sig rätten att korta och
redigera manus. För obe-
ställt material ansvarar ej.

Annonsskontakt

Bo Eriksson
08-717 43 55
070-714 90 55
bo.erikssonmedia
@telia.com
Moms utgår ej.

Biblioteksbladet är
TS-kontrollerad.

Denna tidning gick i tryck
den 8 september.
www.biblioteksbladet.se

Omslagsillustration:

Elisabeth Marttala

Svensk biblioteksforening är en ideell forening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar forening-
ens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme
åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

100 SIDOR REN INSPIRATION!

- ALLMÄNBILDANDE
- UNDERHÅLLANDE
- REPORTAGE OCH BILDER AV DE BÄSTA SKRIBENTERNA OCH FOTOGRAFERNA

ABF:s tidning **FÖNSTRET** är något så ovanligt som ett läckert kulturmagasin – för alla!

Endast 212 kr/år.
Prenumerera: 08-613 51 33
eller på: Fonstret.se

Guldkorn på Bok & Bibliotek

Fyra dagar med intensiva möten fyllda av böckernas och bibliotekens frågor i tiden. Årets bokmässa är en av årets höjdpunkter. Biblioteksbladet listar sex programpunkter att hålla ögonen på, alla under två späckade dagar.

TORSDAG 10.00

”Bokstart” – om

hembesök med barnböcker

Biblioteket gör hembesök och bär med sig bokgävor till nyblivna föräldrar för att hjälpa dem stötta barnets språkutveckling. Pilotprojekten i Göteborg, Landskrona och Södertälje berättar om hembesöken och framtidsplanerna. Gertrud Widerberg, Göteborg, Maria Eriksson, Landskrona och Maria Juthberg, Södertälje berättar om projekten.

TORSDAG 10.00

Makerspace på bibliotek

Hur makerrörelsen skulle kunna förändra biblioteken i grunden diskuteras av Eleonor Grenholm, Ann Östman, Lo Claesson och Sofia Malmberg.

TORSDAG 11.00

Eskilstuna satsar miljoner på läslust

Ifjol fick stadsbiblioteket i Eskilstuna pengar till att genomföra en unik satsning på att få unga att tycka om att läsa. Anne-Lie Andersson-Leweby, utvecklare inom grundskolan och Cajsa Broström, bibliotekskonsulent i Eskilstuna berättar hur det gick till.

FREDAG 9.30

Hur vet vi att vi har kvalitet i bibliotekets tjänster?

Kungliga bibliotekets kvalitetsmodell har testats på referenssamtal och

FOTO: ISTOCK

I tre städer gör biblioteket hembesök med bokgävor till nya föräldrar.

sagostunder runt om i landet. Pia Borrmann, Hanna Johansson och Britt Löfdahl från Regionbibliotek Stockholm berättar om hur biblioteken kan använda modellen.

FREDAG 11.00

Läsfrämjare i världsklass

Daniel Goldin, bibliotekschef för Vasconcelosbiblioteket i Mexico City, är en av världens främsta förespråkare för läsfrämjande. Han anser att biblioteken måste vara gästfria, även mot läsare som är ovana, och att de blir inbjudna till äkta, ostörd läsning.

FREDAG 13.00

Volontärarbete i fokus

Engagemanget för biblioteket i lokalsamhället är i fokus, inte minst i storstadsregionernas stadsdelar. Volontärarbete och brukarmedverkan ställer krav på biblioteken och bibliotekarierna. Randi Myhre och Güllüzar Tuna från Biblioteksvännerna i Biskopsgården reflekterar tillsammans med bibliotekschefen där, Olivera Djudja samt kollegan i Rosengård, Ewa Skogslund.

Mer info på www.bokmassan.se ■

Prisernas årstid är här ...

Hösten är prisernas årstid i biblioteksvärlden. Sveriges biblioteks utmärkelser är åtta till antalet och de delas i år ut den 26 oktober.

TEXT CHRISTER FÄLLDIN

Föreningens åtta priser berättar alla om bibliotekens verksamhet och uppgift i samhället, enligt Stefan Engström, kommunikationschef på Svensk biblioteksförening.

– Pristagarna har alla gjort utomordentligt fina insatser, ja ibland till och med modiga. Det är kul att varje år se att kunskapen om priserna är stor i branschen och hur hedrade pristagarna därför blir, säger han.

JUST DE LITTERÄRA pristagarna är enligt Stefan Engström väldigt hedrade då de vet att det är biblioteksverksamhet som sitter i jurygrupperna.

– Även om priserna är kända, så jobbar jag med att göra dem än mer om-

FOTO: CAROLINE ANDERSSON

Sara Stridsberg är en av dem som tilldelas höstens många biblioteksutmärkelser. Hon får Aniarapriset 2015 för romanen *Beckomberga – ode till min familj*.

talade och uppmärksamma. Vi ökar ju samtidigt kunskapen om bibliotekens samhällsuppgift.

Han vill rekommendera den historiska berättelsen *Pris vare barnboken!* om barnboksplaketterna av Anna Birgitta Eriksson och Lena Kjersén Edman.

– Den visar just den unika kompetens som jurymedlemmarna har haft genom tiderna, kunskap om barn och ungas läsning. Och det stora engagemanget så klart.

Läs mer om priserna på:

www.biblioteksforeningen.org/var-verksamhet/utmarkelser/ ■

... men belöning är inte allt

Priser och belöningar är två sidor av samma mynt och de representerar ett djupt mänskligt behov av att uppmärksamma – och uppmärksammas.

När du helt själv styr vad du gör, oavsett om det är på din fritid eller i jobbet, behöver du inga belöningar för att arbeta. Ett pris eller en utmärkelse är i psykologisk mening en belöning, och det är lättare att tala om belöningar än om priser, anser Lars Ishäll, professor i psykologi vid Jönköpings University. Han har ägnat sin forskargärning åt att studera belöningar i form av målstyrning.

– Den som håller på och påtar i träd-

gården en hel dag och hoppar över lunchen styr sitt arbete helt själv. Med total autonomitet kittlar du dina egna personliga önskningar, säger han.

Och då behövs inga yttre belöningar, eller priser. Men så fungerar det oftast inte i arbetslivet.

NÄR VI DÄREMOT gör någonting åt någon annan, det vill säga arbetar, då behöver både motivation och lust byggas upp, nästan oavsett om du är hockeyproffs i NHL eller arbetar på ett svenskt bibliotek. Och hela skalan där emellan. Även en författare som tjänar pengar på sin bok drivs på samma sätt

Lars Ishäll

av motivation och belöning.

– Belöningar och priser finns till för att öka engagemanget och inrikta det åt "rätt" håll, beroende på sammanhang.

Det är dock inte alltid som priset faller i god jord, påminner Lars Ishäll om.

– Vad gör man om priset får motsatt effekt? Det har jag själv funderat en hel del på, utan att ha något svar.

Ett av de mer välkända exemplen inom kulturvärlden var när Lukas Moodysson gav publiken fingret under guldbaggeutdelningen 1999 då han fick två guldbaggar för sin film *Fucking Åmål*. ■ CF

Klas Östergren, Lars Gustafsson, PC Jersild, Sigrid Combüchen, Jan Lööf, Torgny Lindgren, Barbro Lindgren och Birgitta Stenberg har tidigare fått Lagerlöfpriset och dessutom blivit täljda i trä.

Sunnebibliotekarie täljer Lagerlöfvinnaren varje år

I år blev det Stewe Claeson som fick det förnämliga Lagerlöfpriset. Som om detta inte vore nog blev han förevigad i lind också. Det är bibliotekarien Maria Syvertsson som hållit i kniven.

TEXT OCH FOTO CARITA ANDERSSON

Barbro Lindgren, PC Jersild, Lars Gustafsson, Klas Östergren... Det är många författare som står uppställda i en glasmonter på biblioteket i Sunne under kulturveckan som arrangeras varje år i samband med prisutdelningen. Årets övriga veckor står de hemma hos Maria Syvertsson i Östra Ämtervik.

Även Selma Lagerlöfs Mårbacka ligger i Östra Ämtervik. Och det är för att främja författarskap i Lagerlöfs anda som priset har delats ut sedan 1984.

Hon är duktig med kniven, Maria. I hennes glasskåp hemma i vardagsrummet står många av pristagarna, men också en hel del grannar, musiker och andra som hon stött på.

– Det kan vara ett semesterminne. I stället för att ta kort så täljer jag en gubbe, säger hon.

SOM BIBLIOTEKARIE i Sunne ligger ju Selma Lagerlöf nära förstås, och hon finns också i flera exemplar hemma i Marias glasskåp. Att börja tälja Lagerlöfpristagarna är kanske inte så långsökt.

Många har hon täljt, men en del finns kvar att jobba med. Kristina Lugn är bara halvfärdig. Och Marias egen bror, författaren Lars Andersson, har ännu inte blivit förevigad.

Lars Andersson fick priset 1990 och sitter numera i prisenämnden.

– Jag får genom honom tidigt veta vem som ska få priset så att jag kan börja läsa in mig, säger Maria Syvertsson.

LÄSNINGEN GER EN känsla för författarens personlighet, den hon ska gestalta i en bit trä.

Lättast är det med utpräglade utseenden. Svårast är det med glasögon och händer. Och glasögon har väldigt många författare.

– Det är roligt när jag kan fånga

Maria Syvertsson med den senaste Lagerlöfspristagaren, Stewe Claeson. Pristagaren fick 100 000 kronor, men ingen gubbe. Den behåller Maria själv.

något speciellt. Som när Klas Östergren fick stå avslappnat med benen i kors, och han sa att det var precis så han brukar stå när han tänker, berättar Maria.

Själva täljandet går fort när hon väl sätter sig i pannrummet där hon har sin täljplats. På en dag brukar det gå.

Maria är socialbibliotekarie, men tidigare arbetade hon som barnbibliotekarie så det kanske inte är så konstigt att ett par av hennes pristagarfavoriter är Barbro Lindgren och Jan Lööf. Andra är Torgny Lindgren och Kjell Johansson. Och så tycker hon om Selma Lagerlöf (kan en bibliotekarie i Sunne tycka annat?).

– En av mina favoriter är novel-len Gudsfreden. Den läser jag varje julafton, det är en tradition. En annan är Tösen från Stormyrörpet, berättar Maria Syvertsson.

LITTERATURPRISTAGARNA är färglagda, men många av de andra gubbarna i skåpet är bara träfärgade.

– Egentligen tycker jag bättre om när man ser träet, säger Maria och visar spelmannen Lomjansguten.

Av honom har hon flera gubbar. Spelmannen som var virtuos på 1800-talet, vars minne blivit återuppväckt tack vare Västanå teaters uppsättning i år och Lars Anderssons roman i fjol. Brorsans alltså. Han som ännu inte finns om träskulptur. ■

Boken som hyllar biblioteken

Mitt i bokhösten kommer en 466-sidig hyllning till biblioteken: de kan inte överskattas, varken som historiska mötesplatser eller som en nödvändighet i det digitala samhället. **TEXT MAJA AASE**

Boktjuvarna. Jakten på de försvunna biblioteken (Norstedts) skriver Anders Rydell om hur nazister länsade de ockuperade länderna på böcker. Europas samlade tankegods skulle fostra en ny ledarelit och skapa rätt världsbild, som rättfärdigar terror och massmord.

I samband med boksläppet framhåller Anders Rydell i artiklar och intervjuer att bibliotek alltid är så mycket mer än böcker. I Paris under 1800-talet utvecklades emigrantbiblioteken till platser där flyktingar bevarade sin kultur och samtidigt integrerades i det nya samhället: "Jag skulle säga att biblioteken var centrala platser".

ENLIGT ANDERS RYDELL ökar digitaliseringen behovet av fysiska rum, där människor möts som medborgare och budskapet är tydligt: Lägg inte ner bibliotek! Ersätt inte bibliotekarier med maskiner!

Biblioteken var med i omvandlingen av Sverige från lantbruksland till industrination. Att besöksantalen ökar på de svenska folkbiblioteken visar att de fortsätter att vara centrala platser, som ett modernt samhälle inte klarar sig utan. ■

BIBBLAN

Bibliotekssystemet för skolbibliotek/företagsbibliotek.

Vi har ett fullständigt Internetbaserat biblioteksdatasystem med ISBN- och Libriskoppling.

BIBBLAN har speciella funktioner för massinläggning och läromedelsutlåning.

Inläsning av låntagare via Excel dokument.

Kostnadsfri uppläggning.

Kostnadsfri konvertering av poster från andra system.

Kostnadsfri support.

Känt för sin låga driftkostnad och höga tillgänglighet.

Låt budget gå till kärnverksamheten och inte tunga förvaltningskostnader.

www.BIBBLAN.se
Tel: 0500-595 000

Alkohol & Narkotika

Populärvetenskaplig tidskrift med nyheter, reportage, debatt och forskning

an &

Beställ prenumeration på
www.can.se eller 08-799 62 17

Fler får låna en svensk

Stadsbiblioteket i Falun har tagit upp tråden från andra bibliotek och driver projektet *Låna en svensk* under september.

TEXT CHRISTER FÄLLDIN

UTLÅNING AV SVENSKAR pågår hela månaden i samverkan med arbetsmarknads-, integrations- och kompetensförvaltningen.

Syftet är att öka förståelsen mellan olika nationaliteter genom personliga möten, utan andra krav än att den utlånade och den som lånar träffas.

Det finns heller inga formella krav på den som vill lånas ut. Vem som helst som känner sig svensk är det och är därmed kvalificerad för att bli utlånad.

Projektet har provats av flera kommuner, varav det i Hultsfred i mars uppmärksammades nationellt.

Där var det Linda Åsgård på kultur- och fritidsförvaltningen som kläckte

idén. I vintras testades projektet under sex veckor och då skapades några få relationer.

– Det blev ett par stycken som handlade om att få hjälp med bostad och praktik. Men det blev också två par som fann varandra och som blivit bästisar, säger hon.

Den 1 september började därför Hultsfred om med projektet, för under våren och sommaren har det varit en viss ström av personer som kommit och frågat efter att få låna en svensk. Den här gången varar projektet året ut.

Hur kom det sig att du fick idén?

– Den har funnits i mitt huvud

länge, sedan jag jobbade på Kulturhuset i Stockholm. Då fanns det ett projekt där det gick att låna en kulturpersonlighet. Tänk dig när det var en operasångare som lånades ut till en privatperson i Farsta, eller som när någon fick låna en balettdansös. Att låna en svensk är ett försök som gjorts på flera olika håll, men ofta med ett omvänt perspektiv, och med mindre lyckat resultat. Då har det ofta gått ut på att svenskar kan få låna en invandrare, men med magert resultat.

– Det är ingen som vill låna en invandrare. Nu är perspektivet helt förändrat och makten över valet finns hos den som vill låna.

Andra kommuner som provat olika varianter av projektet är Växjö, Gotland, Malmö, Helsingborg och Östra Göinge. ■

Open Library Solutions presenterar stolt nästa generations bibliotekswebb!

Snabb! - Blixtrande sidvisning   **Snygg!** - Avskalad och informativ   **Smidig!** - Lätt och intuitiv

VI SES PÅ BOKMÄSSAN!

Vi finns i monter D01:09/D01:15
Under torsdagen bjuder vi på fika!
Klockan 10.30 och 15.00.

AFTER MÄSSMINGEL PÅ BREWHOUSE

Häng med på mingel på mässtorsdagen!
Vi kör igång 17:00 med lite visningar.
Anmäl er senast 17/9 på openlibrarysolutions.com!

Elin Lucassi är serietecknare, illustratör och skribent och jobbar dessutom med utbildning på Kungliga biblioteket. Hennes debutbok *Jag är den som är den* utkom på Kartago förlag i januari 2015.

Lnu.se

Vi utbildar framtidens bibliotekarier.

Läs biblioteks- och informationsvetenskap vid Linnéuniversitetet vårterminen 2016.

Program

Biblioteks- och informationsvetenskap 180 hp, halvfart/distans.

Mer information

Gå in på Lnu.se/KGBOA eller besök oss i monter Bo4:70 på Bok- och biblioteksmässan.

Sök på
Antagning.se
senast 15 oktober!

I UB Konstnärligt campus finns en tidskriftshörna med cirka 100 tryckta tidskrifter på olika språk.
– I vårt bibliotek på 100 kvadratmeter lär vi känna studenter, lärare och forskare. Det är ett underbart ställe att jobba på, tycker bibliotekarierna Charlotta Turborn och Lenita Brodin Berggren.

Konstbiblioteket arena för forskning i Umeå

På Konstnärligt campus i Umeå finns ett nyetablerat konstbibliotek, det enda norr om Stockholm. Med 516 000 kronor från Kungliga biblioteket har UB Konstnärligt campus drivit projektet Sök på golvet, ett alternativt sökverktyg där barns tankar och idéer är basen.

Vår 2012 invigdes Konstnärligt campus i Umeå bestående av Konsthögskolan, Designhögskolan, Arkitektshögskolan, den digitala experimentverkstaden HUMlab-X, utvecklingscentret Sliperiet, och Bildmuseet. Konstnärligt campus fungerar som en arena för utbildning, forskning och yrkesverksamhet inom arkitektur, design, konst och digital kultur. Målet är att skapa nya tankebanor i en kreativ miljö som ger eko över världen.

Med önskemål från högskolorna om ett gemensamt bibliotek öppnades UB Konstnärligt campus. Detta konstbibliotek, en filial till Umeå universitetsbibliotek, är öppet för studenter, lärare, forskare och dessutom för allmänheten.

I DEN L-FORMADE lokalen, i Bildmuseets gatuplan, ger färgaccenterna blått, grått, svart och grönt associationer till det magiska natursceneriet som pågår utanför bibliotekets stora glasfönster mot Umeälven. Trots att biblioteksytan inte är mer än 100 kvadratmeter har inredningsarkitekterna Pia Sandgren och Viveka Bernhardsson framkallat ett både luftigt och funktionellt uttryck.

– Här finns plats för 3 000 böcker inklusive kurslitteratur, en liten samling konstaböcker för barn och 100 tidskrifter. Vi har många databaser som ARTstor, en bilddatabas med bilder från internationella museer, arkiv och bibliotek och Art Full Text med tidskriftsartiklar inom konstområdet. Dessutom en videokonsthörna

TEXT OCH FOTO
YVONNE RITTVALL

”Målet är att skapa nya tankebanor i en kreativ miljö som ger eko över världen”

där besökarna kan se videokonst och kortfilmer. Vi har 500 studenter på Konstnärligt campus och cirka 50 personer besöker oss varje dag, berättar Lenita Brodin Berggren, bibliotekarie.

Hon har varit med om att bygga upp konstbiblioteket i samarbete med bibliotekarien Liselott Winka och representanter från Konst- Design- och Arkitektshögskolan på Konstnärligt campus.

I Konstbiblioteket hålls populära studentföreläsningar en gång i månaden.

– Studenter från olika högskolor träffar varandra och upptäcker samtidigt biblioteket. Via föreläsningarna får även allmänheten inblick i vad som pågår på Konstnärligt campus.

I ARBETET SOM bibliotekarie i Konstbiblioteket är det personliga mötet mycket viktigt.

– Vi samverkar med Bildmuseet och tipsar dem om litteratur som knyter an till utställningarna. Dessutom besöker vi regelbundet skolorna på Konstnärligt campus för att informera om hur biblioteket fungerar och vad vi kan

erbjuda. Då ser vi vad studenterna jobbar med, hör vad de pratar om och med detta som utgångspunkt kan vi köpa in den litteratur de behöver, säger Lenita Brodin Berggren.

Hur är då efterfrågan på e-böcker kontra pappersböcker?

– Pappersböckerna är viktiga och kommer att leva länge speciellt inom konst-, design och arkitekturämnena. För många

av våra besökare är boken som objekt viktig, känslan av att hålla i en bok, bildkvaliteten, hela upplevelsen.

I samband med att Konstbiblioteket öppnade för tre år sedan genomfördes en intervjustudie bland studenter och forskare på Konstnärligt campus.

– Studien visade att många upplevde vår dåvarande katalog som svårnavigerad och

texttyngd. Att det var svårt att hitta på webben och lätt att gå vilse. På Designhögskolan var studenterna förvånade över den stora mängd e-resurser biblioteket har och att de kanske borde marknadsföras bättre, berättar Leita Brodin Berggren.

Intervjustudien ledde till ett samarbete mellan Umeå universitetsbibliotek, Designhögskolan och HUMlabX. I projektet *Att synliggöra e-tidskrifter* bidrog studentgrupper från Designhögskolan med nya idéer.

– Resultatet visade att vi bör arbeta mot en mer inspirerande, visuell och lättnavigerad webb. Projektet gav oss många värdefulla erfarenheter som vi ville fortsätta undersöka, berättar Lenita Brodin Berggren.

FÖR ATT SKAPA nya tankebanor ”utanför boxen” involverades skolbarn i arbetet via Kulturverket. Denna ”omyndighet” inom Umeå kommun, med den pedagogiska metoden ”Barn säger åt proffs vad de ska göra”, har prisbelönats och uppmärksammats i Europa. Via Kulturverket utvecklas ungas tankar och idéer i samarbete med äldre elever, studenter och proffs. Barnen blir delaktiga i professionella utställningar, föreställningar och konserter men det är vuxna med erfarenhet, kunskaper och resurser som utför barnens idéer.

Med 100 000 kronor i stöd från Kulturbryggan startade Umeå universitetsbibliotek 2013 projektet *Sök på golvet, del 1* med fokus på ett nytt kataloggränssnitt. Förutom Kulturverket engagerades Designhögskolan, HUMlabX och Lövångers folk- och skolbibliotek.

– Hur ett kataloggränssnitt kan utvecklas visuellt stod i fokus. I Lövånger norr om Umeå finns många nyanlända flyktingar. Eftersom vi ville skapa ett gränssnitt där ord skulle vara underordnat det visuella var denna grupp intressant att samarbeta med, säger Lenita Brodin Berggren.

Anna Hellgren, dåvarande bibliotekarie i Lövångers folk- och skolbibliotek, berättar om hur en pojke i årskurs 5 reagerade under en diskussion om kommunikation.

– Wow, sa han. Bibliotek är ju värsta skatten. Men ni fattar ju inte att ni har värsta skatten, för den syns ju inte.

I projektet inspirerades studenterna vid Designhögskolan av barnens tankar och idéer och vidareutvecklade dem i samarbete med en systemutvecklare på HUMlabX. Resultatet blev

*”På Designhögskolan
var studenterna
förvånade över den
stora mängd e-resurser
biblioteket har”*

FOTO: PRESSBILD

Inspirerade av barns tankar och idéer har studenterna vid Designhögskolan i Umeå och systemutvecklare från HUMlabX skapat en multi-touch-kapabel golvskärm med röst- och rörelsestyrt gränssnitt.

en multi-touch-kapabel golvskärm med röst- och rörelsestyrt gränssnitt.

MED 516 000 KRONOR Från Kungliga biblioteket möjliggjordes projektet *Sök på golvet, del 2* där Umeå universitetsbibliotek fortsatte samarbetet med Designhögskolan, HUMlabX, Lövångers folk- och skolbibliotek och Kulturverket. Projektledare var Malin Josefsson och Lenita Brodin Berggren. Till projektet knöts en referensgrupp med Katti Hoflin, Stockholms stadsbibliotek, Pelle Snickars, Umeå universitet och Cecilia Petersson, Uppsala universitetsbibliotek. Barnens problemformulering var ”hur söker man information om 300 år?”

Idéerna tolkades av Kulturverkets personal och översattes av systemutvecklarna till ett sökgränssnitt baserat på rörelse och symboler. I

Projektet på Konstnärligt campus i Umeå har stärkt tanken att barnen sätt att söka information ger en vägledning om hur framtidens besökare på bibliotek kan komma att fungera.

projektet bidrog studenterna med egna förslag, möjliga att implementera med dagens teknik.

– Studenternas koncept präglades av ett avskalat, tydligt grafiskt formspråk. Stor vikt lades vid möjligheten att interagera med bibliotekets personal och andra användare, berättar Lenita Brodin Berggren.

I SLUTRAPPORTEN AV PROJEKTEN, som presenteras i september 2015, konstaterar Lenita Brodin Berggren och Malin Josefsson bland annat att bibliotekarier är dåliga på att se sitt eget värde, vilket även påpekas om och om igen av de inblandade designstudenterna.

”I biblioteket är vi som regel mycket aktiva, men i den digitala miljön så gott som osynliga.”

”Vi tror att man i barnens söksätt och i de sökstrukturer som de själva väljer att skapa när

de får tänka fritt kan se mycket av framtidens biblioteksanvändares preferenser. Även om prototypen, baserad på barnens idéer, är ett framtidsscenario med ett utvecklat, universellt, symbolspråk så är den applicerbar på olika enheter med touch funktion redan i dag. Symbolspråk, tecken eller koder är inget obekant i dagens biblioteksmiljöer. Problemet är snarare hur vi använder dem.”

Avslutningsvis konstateras i rapporten att ”de studenter som besöker biblioteket enbart via webben bör få samma förutsättningar att utforska och inspireras som den som besöker det fysiska biblioteket. Om biblioteken kan ligga i framkant och skapa en mer flexibel och lyhörd informationsförsörjning torde vi stå orubbade som det självklara valet för den som söker efter kurerad information.” ■

Fakta

Konstnärligt campus i Umeå består av Arkitekt högskolan, Designhögskolan, Konsthögskolan, Bildmuseet och Humlab-X, som fungerar som en mötesplats och ett nav för verksamheterna. Konstnärligt campus är byggt på ett före detta industriområde vid Umeälven. Adressen är Östra Strandgatan 30 B. Läs mer på www.umu.se

DEBATT

Vad tycker du?
Skicka in ditt
debattinlägg till
redaktionen@
bbl.biblioteks-
foreningen.org

Mot en nationell infrastruktur

Vi vill vara en del av lösningen, inte en del av problemet. Det skriver BTJ:s sälj- och marknadschef Jenny Poncin, och tar ett första steg mot en nationell katalog med förhoppningen att en fråga som stötts och blötts under 40 år får en ny riktning.

av våra svenska bibliotek anser nog att folkbiblioteken måste jobba mer utåtriktat, med läsfrämjande och med insatser för att minska den digitala klyftan. Inte med att bygga upp en kvalificerad kompetens kring katalogisering. Som biblioteksälskare och med en passion för allas rätt till ständig tillgång till värdefull litteratur är det något som även jag skriver under på.

A

tt tjänsten BTJ Bibliografisk service på ett väl fungerande vis stödjer de svenska biblioteken i att utföra sitt uppdrag är något som BTJ ständigt får

återkoppling kring. Både vi och våra kunder anser att tjänsten är rationell och bra samt frigör resurser till mötet med besökarna.

Från många av landets största folkbibliotek har det under senare år även framförts att tjänsten behöver ses över och moderniseras för att möta nya behov. En rak fråga, som vi fått från flera håll, är om det samlade beståndet på offentligt finansierade bibliotek kan samlas i en gemensam katalog?

HITTILLS HAR VI svarat nej – BTJ har inte velat släppa tillgången till posterna. Men under det senaste året har vi fått anledning att tänka om.

Många av dem som arbetar med utvecklingen

*”Vi vill vara en del
av lösningen, inte
problemet, rörande
en nationell katalog”*

BTJ OCH TJÄNSTEN Bibliografisk service byggdes upp av svenska folkbibliotek för fyrtio år sedan, bland annat för att centralisera skapandet av metadata. Oavsett vilken kompetens kommu-

nens bibliotekarier besatt så kunde media på olika språk och i olika format köpas in över hela Sverige. Kommunerna delade på kostnaden eftersom alla tjänade på en central engångshantering av kostnaderna.

Jag anser fortfarande att BTJ:s historia av att leverera

bredd, kvalitet och språkkompetens gör oss bäst lämpade att även fortsättningsvis utföra arbetet med att producera och underhålla katalogen. Efter de många samtal och workshoppar, som vi under det senaste året genomfört tillsammans med KB och representanter från några av Sveriges största folkbibliotek, har vi gjort förändringar i vårt erbjudande gällande Bibliografisk service som vi anser är ett stort första steg mot en nationell katalog:

Jenny Poncin

- Vi gör nya poster öppna och delbara, fritt till en nationell infrastruktur, efter tre månaders fördröjning.
- Våra avtal för tjänsten löper över tre år.

Vi vill vara en del av lösningen, inte problemet, rörande en nationell katalog, och det är därför vi nu tillgängliggör posterna för våra kunder att använda så som de önskar, efter en fördröjning. I gengäld tecknas samtliga nya avtal över tre år, för att ge oss en möjlighet att skapa en långsiktighet i vårt arbete.

VI ANSER VIDARE att det är av största vikt att ännu tydligare definiera tjänsten, vad är det biblioteken köper egentligen? Vi ser det samtidigt som nödvändigt att skapa ett utvecklingsråd, där en tät och ständigt pågående kunddialog verkar för att hålla tjänsten á jour och är anpassad efter de behov som finns, och som kan uppstå.

Att vårt förslag för hur innehållet i Bibliografisk service ska se ut är relevant, styrks av den positiva återkoppling som vi fått från bibliotekschefer från bland andra stadsbiblioteken i Stockholm, Helsingborg, Uppsala och Sollentuna.

Nu bjuder vi in landets samtliga folkbibliotek att tillsammans med oss arbeta för en nationell katalog, med biblioteks-Sveriges bästa för ögonen. ■

Jenny Poncin

BOK- BUSSAR

för B-kort
och C-kort

Box 87, 260 50 Billesholm. www.fellwings.se

bokus .com

NYHETER DYGNET RUNT! NYHETER DYGNET RUNT!

- Över 8 miljoner titlar
- Snabba leveranser av svensk och utländsk litteratur
- Biblioteksutrustade böcker
- Katalogposter från Libris och BURK
- Inköpsstöd genom inköpsprofiler

Passa på att träffa oss på Bokmässan i Göteborg och ta en fika i vårt bokuscafé!

Kontaktperson: Fredrik Sandberg, fredrik.sandberg@bokus.com

DESIGNED by JEPSON PRODUKTLANSERING BIBLIOTEKSLOUNGEN VÅR MONTER D01:04

 Bok &
Bibliotek
GÖTEBORG BOOK FAIR

BIKETJANST
BIBLIOTEKSINREDNINGAR

WE CREATE
THE **LIVING**
LIBRARY

Många tycker olika om platsen för alla [s20]
Högdalens trestegsmodell skapar lugn [s22]
Därför är tystnaden hjärnans bästa vän [s26]
Samtal gynnar läsarna och biblioteken [s30]
På PUNKTmedis tystnar inte musiken [s32]
"Stökdebatten" har fått fart på bibliotekens arbete [s33]
Både lugnet och öppettiderna tillbaka i Bäckby [s36]

Tystnaden alla talar om

Många tycker olika om platsen för alla

Bibliotekslagen slår fast vilken uppgift biblioteken har: tillgänglighet för alla. Samtidigt diskuteras hur ett moderna bibliotek egentligen ska fungera. I **Tema: Tystnad** vill Biblioteksbladet visa på olika aspekter kring en fråga som inte är enkel att lösa. **TEXT** CHRISTER FÄLLDIN **FOTO** ULF LODIN

Under våren smattrade det i de sociala medierna i bibliotekssfären och även i andra sfärer, för den delen. Det utlöstes delvis av bibliotekarien Einar Ehn i Hässelby och Vällingby, som skrivit om varför biblioteket i Hässelby villastad stängde redan klockan 15 på eftermiddagarna.

Katti Hoflin, stadsbibliotekarie i Stockholm, svarade med en debattartikel, där hon skrev att "i varje bibliotek ska man kunna prata, plugga och skratta högt. Och fördjupa sig, vila. Det går. Och det är vårt mål varje dag."

Problemet som det inte verkar gå att enas om, är att det alls inte är tyst längre på biblioteken, eftersom moderna människor vistas där.

Einar Ehn skrev senare i ett svar till Katti Hoflin om att biblioteket i Hässelby blivit "en

Katti Hoflin

Einar Ehn

väckarklocka, och vi har snoozat bort halva dagen redan".

I inledningen av bibliotekslagen slås fast att biblioteken, förutom att ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, även ska ägna särskild uppmärksamhet åt både svenska minoriteter och människor med andra modersmål än svenska. Dessutom ska biblioteken verka för det demokratiska samhällets utveckling, samt vara tillgängliga för alla.

I **DETTA NUMMER** av Biblioteksbladet försöker vi i **Tema: Tystnad** fånga upp olika åsikter om och aspekter på hur det borde vara på biblioteket. En plats för alla, med rörelser och ljud som överallt annars i samhället – eller en plats för alla, men under iakttagande av tystnad för att alla andra besökare ska kunna förbli ostörda under sin vistelse på biblioteket. ■

reddot award
design concept

SAKURA ADACHI PRODUKTLANSERING BIBLIOTEKSLOUNGEN VÅR MONTER D01:04

 Bok & Bibliotek
GÖTEBORG BOOK FAIR

Literature

 BIKETJÄNST
BIBLIOTEKSINREDNINGAR

**WE CREATE
THE **LIVING**
LIBRARY**

Högdalens trestegsmodell skapar lugn

Mindre stök och bättre arbetsmiljö. En tydlig metod skapar lugn på Högdalens bibliotek i Stockholm.

– Tidigare kunde det vara så tärande att jobba här, säger Anna William-Olsson, bibliotekarie, och huvudskyddsombud för Stockholms stadsbibliotek och kulturförvaltning.

TEXT MAJA AASE FOTO BEATRICE GRAALHEIM

ngången till Högdalens bibliotek ligger precis intill tunnelbanans spärrar och en rulltrappa leder in till bokhyllor och informationsdisk. Det är lätt att hitta hit, och vid entrén finns ett öppet utrymme, Loungen, för dem som vill söka i datorerna, samtala och även fika.

Trivselreglerna hänger synligt på flera ställen: ”visa varandra hänsyn”, ”håll ner ljudnivån” och ”följ personalens anvisningar”.

FÖR TVÅ ÅR SEDAN var här ofta betydligt oroligare, jämfört med det lugn som råder nu. Mellan september och november 2013 rapporterade Högdalens bibliotek om 40 incidenter med högljudda och provocerande ungdomar på eftermiddagarna.

Gängat, på upp till över 20 tonåringar i högstadiesålder, kunde åka sparkcykel inne på

biblioteket, kasta kuddar, jaga varandra, blockera dörrar och reta andra besökare.

– Ja, här var ingen bra arbetsmiljö. Det var otryggt på jobbet och situationen kunde vara hemsk, säger Jonas Bång, som då var chef för

biblioteken i de södra förorterna Högdalen, Hagsätra, Älvsjö och Örby.

– Ungdomarna hade en tendens att vilja testa både personal och besökare – hur långt kan vi gå? fortsätter Jonas Bång, som nume-

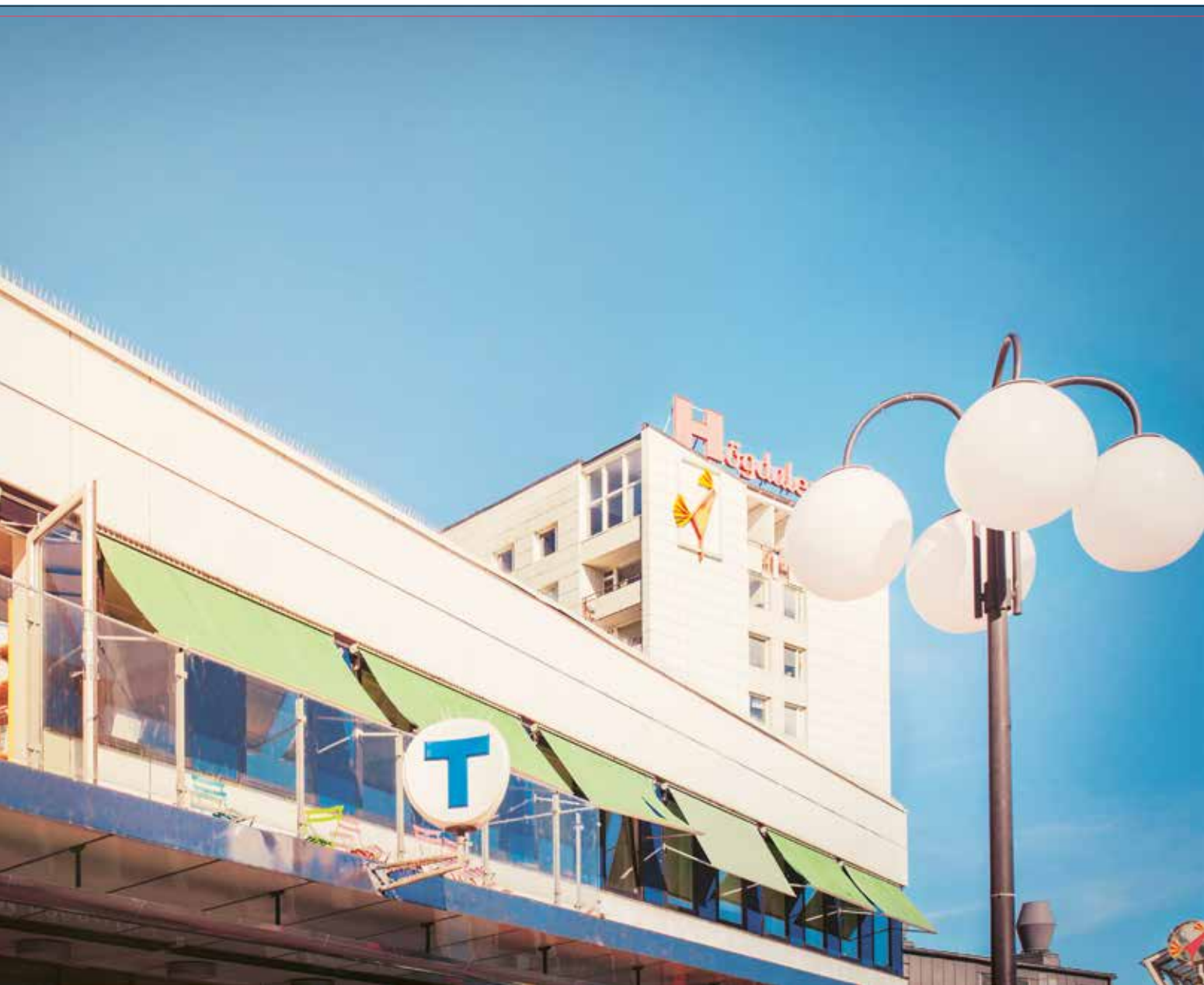
ra chefar över biblioteken i Alvik, Brommaplan, Kungsholmen och Stora Essingen.

FÖRUTOM ATT kontakta skolor, fritidsledare, fältassistenter och föräldrar satte bibliotekspersonalen igång med ett internt arbete, tillsammans med företagshälsovården. Målet var en arbetsmetodik för att kunna vara tydlig mot dem som stökar, klara att härbärgera känslor och samtidigt hjälpa andra besökare.

”Ungdomarna hade en tendens att vilja testa både personal och besökare – hur långt kan vi gå?”

Över Högdalen lyser stadsdelens kännetecken, den röda tuppen. Mitt i centrum och vid tunnelbanan ligger biblioteket, som gått från stök till lugn.

– Att bli involverad, prata och försöka förstå, det visade sig inte fungera, säger Anna William-Olsson. På det sättet kom vi ingen vart utan hamnade i hopplösa situationer.

LÖSNINGEN BLEV EN handlingsplan, en trestegsmodell, som visat sig fungera väl. Utgångspunkten är att personalen vid bråkiga situationer ska vara så neutral som möjligt, tydlig och agera konsekvent.

Steg 1: Personal säger till att ”ni måste tala tystare”. Avvaktan.

Steg 2: Budskapet upprepas med tillägget ”annars måste ni gå härifrån”. Avvaktan.

Steg 3: Väktare eller polis kontaktas och personen/personerna avhyses.

Anna
William-Olsson

Poängen med den här enkla modellen är att den är just enkel, lätt att följa och att personalen kommit överens om att det är så här det ska gå till.

– Att träffa företagshälsovården var bra, säger Anna William-Olsson. Vi diskuterade och svarade på frågor om vad det är som egentligen händer när det är stökiga gäng på biblioteket. Nu, när vi agerar likadant allihop, oavsett vad vi egentligen tycker, känns det inte längre lika personligt. Att vi ska vara ”tråkiga och neutrala” i bemötandet är också något som fungerar.

– Det handlar om konsekvenser, att visa för dem som stör att deras agerande får konsekvenser, säger Jonas Bång. Det blir mindre påfrestande när situationen är mer struktu-

Tunnelbanans rulltrappa leder rakt in i Högdalens bibliotek. För två år sedan rapporterades under tre månader 40 incidenter med högljudda och provocerande ungdomar som kastade kuddar och retade andra besökare.

erad och alla vet vad som gäller. Handlingsplanen gör också att det går att agera fort, "nu måste du gå".

Förutom den interna trestegs-modellen bestod åtgärderna även av samråd och nätverkande med dem som finns i ungdomarnas närhet: föräldrar, lärare, fritidsledare, fält-assistenter och polis.

SEDAN DEN NYA chefen Ida Udovic tillträdde i våras har Högdalens bibliotek bara varit med om två incidenter med bråkiga tonåringar. Stöket är inte huvudfrågan längre, och biblioteket har i större utsträckning kunnat fungera som en plats för lugn och ro, läsning och studier.

– Men de här problemen speglar hur det ser ut i samhället i övrigt, säger Ida Udovic. Det

hela handlar om så mycket mer än stökiga gäng på bibliotek. Vi vet att skillnaderna mellan olika områden i Stockholm är mycket stora, mellan platser där det finns resurser och där det inte finns resurser.

Förutom att tidigt nå ut till barn och visa hur det går till på ett bibliotek, vad ett bibliotek är och hur roligt det är att vara på ett bibliotek, är det enligt Ida Udovic och Jonas Bång viktigt att se till att biblioteket kan vara en fristad, för alla som behöver.

– Att det är så fullt i studierummen runt om på Stockholms stadsbibliotek visar att biblioteken verkligen används och fyller en viktig funktion, säger Jonas Bång. Ungdomar som kommer hit kanske har det jättejobbigt hemma och i skolan och behöver en lugn och trygg plats. ■

Ida Udovic och Jonas Bång menar att det är viktigt att visa barn och ungdomar att biblioteken kan vara en fristad för dem som behöver.

Högdalen bildar skola i Stockholm

Intresset för Högdalens trestegsmodell vid stök och bråk är stort, enligt John Olofsson, säkerhets-samordnare inom Stockholms stads kulturförvaltning.

TEXT MAJA AASE

Ambitionen är att alla enheter inom Stockholms stadsbibliotek ska jobba med modellen, det vill säga alla enheter som anser att det behövs, säger han.

Personalgrupper på biblioteken har också fått olika utbildningar och även övat med handledare på konkreta situationer för att träna på att hantera ordningsproblem.

Andra åtgärder handlar om att möblera om och öka synligheten i det fysiska rummet för att förhindra att ungdomar stör ordningen. Det kan handla om att ta bort sittplatser i undangömda prång, sänka höjden på bokhyllorna för ökad överblick och bättre insynsmöjligheter in i studierummen.

– Vi har också provat med skogränser på ungdoms- och barnavdelningarna, som exempelvis PUNKTmedis vid Medborgarplatsen, eftersom ungdomar inte tycker att det känns lika tufft att hänga där i bara strumplästen, säger John Olofsson. ■

På PUNKTmedis vid Medborgarplatsens bibliotek har man infört skogräns för att se om det avskräcker ungdomsgången. Det är svårt att vara tuff i strumplästen.

FOTO: ISTOCK

Därför är tystnaden hjärnans bästa vän

Debatten är intensiv. Ska det vara tyst på biblioteken eller inte? Varför? Och var? Frågan är vilka aktiviteter som behöver tysta rum – och vem är det som avgör det? Svaret är vår hjärna, enligt författaren Tomas Dalström som skrivit en bok om hur läsförmågan påverkas av störande miljöer. Det här är hans syn på diskussionen om "stökiga" bibliotek.

TEXT TOMAS DALSTRÖM
ILLUSTRATION ELISABETH MARTTALA

Läsprocessen fungerar på ett förutbestämt sätt; precis som skrivprocessen. Och hjärnan reagerar på ett förutbestämt sätt på olika störningar. Det gäller gammal som ung.

När jag frågade Peter Gärdenfors, professor i kognitionsvetenskap vid Lunds universitet,

om unga läser bättre på skärm, svarade han: "Människans kognitiva förmåga tar tusentals år att förändra. Det genetiska urvalet går långsamt". Vi har, med andra ord, den apparat vi har mellan öronen.

SÅ HÄR SER SPELPLANEN UT:

1. **Arbetsminnet.** Om du tänker dig läsprocessen som ett timglas, så symboliserar den övre delen den text som kommer in via dina ögon just nu, och den nedre den information som finns i långtidsminnet.

Den smala kanal som förbinder de två delarna symboliserar arbetsminnet. Det har en central roll i bland annat läs- och skrivprocessen.

Arbetsminnet har bara plats för 7 ± 2 enheter. Någon har sagt att det rymmer ett telefonnummer – men inte riktnumret. Arbetsminnet raderas kontinuerligt och kan bara behålla informationen i tre-fyra sekunder, det fylls ständigt på med ny information och kan bara göra en sak i taget (se fig 1).

"När du läser fort, i förhållande till din egen förmåga, kan man säga att det är som om en rad X2000-tåg kontinuerligt far in i hjärnan"

Lite förenklat kan läsprocessen beskrivas så här. Dina ögon gör korta uppehåll som kallas för fixeringar. De är 0,25 sekunder långa om du är en van, vuxen läsare och inte har läsproblem.

Din hjärna kan bara uppfatta sex till åtta bokstäver eller två till tre ord i en fixering.

Under varje fixering knyter din hjärna ihop 1) den text du precis fått in, 2) med det du läst tidigare 3) och den information du redan har i ditt långtidsminne för att skapa förståelse, 4) den räknar ut var ögonen ska placeras på raden nästa gång, så att du ska få ett bra flyt i läsningen, 5) den gör också en beräkning av vad den fortsatta texten rimligtvis kan innehålla. Om den verkar lovande fortsätter du att läsa. Annars blir det den mentala papperskorgen.

HJÄRNAN KNYTER IHOP TEXTEN

Rörelsen mellan fixeringarna kallas "saccader" och de tar 30-120 millisekunder. Vi gör längre saccader, när vi börjar läsa snabbare, men dyslektiker verkar inte kunna töja saccaderna när forskare ber dem försöka öka läshastigheten.

Läshastighet är en avgörande faktor, när den sätts i relation till förståelse. För när du läser snabbare stimuleras hjärnan – och därmed ökar din koncentration, fokusering, motivation och läsförståelse.

När du läser fort, i förhållande till din egen förmåga, kan man säga att det är som om en rad X2000-tåg kontinuerligt far in i hjärnan. Arbetsminnet är helt upptaget av att ta hand om den information som kommer in. En positiv spiral.

Om du läser långsamt kan det liknas vid spårvagnar, som kommer då och då. Det blir glapp i informationsflödet och läsprocessen understimuleras. Det resulterar i att hjärnan, som är en pigg liten krabat, gör ett tankesprång och du börjar fundera på vad du ska äta till lunch eller...

2. *Skrivprocessen* är bland det mest kognitivt krävande vi utför. Och precis som läsprocessen – är det en lättstörd process.

En skillnad mellan att skriva och läsa är att läsandet sker i ett jämnt flöde, medan skrivandet växer fram med en kort paus, en explosion av ord, en kort paus, en explosion, och så vidare. Att läsa den egna framväxande texten är därför något helt annat än att läsa en färdig text.

När du lärde dig att skriva använde du en stor del av pauserna till lågnivåprocesser, som stavning, meningsbyggnad, forma bokstäver eller att hitta dem på tangentbordet. Det resulterade i att du hade svårt att ägna tid åt de andra delarna i skrivprocessen, högnivåprocesserna, som att planera innehåll och hålla den röda tråden. När du lyckades skriva längre texter, med bättre läsflyt, berodde det till stor del på att du hade automatiserat lågnivåprocesserna – och tack vare det lyckats frigöra arbetsminnet för högnivåprocesserna.

En förklaring till att personer med skriv-

Fig. 1. Effektiv läsning.

svårigheter har svårt att skriva är bland annat att de har arbetsminnet fullt av lågnivåprocesser och följderna är desamma; de har svårt att ägna hjärnkraft åt att planera innehållet, hålla den röda tråden, etcetera. Det här känner förstås alla igen som skriver på ett språk de inte behärskar.

Det är alltså i timglasets smalaste del som det medvetna skrivandet har sitt centrum. Det är här – i arbetsminnets arbetsyta – kunskap om ditt ämne hämtas

från långtidsminnet, mixas med fakta du har läst, bra idéer, kritiska tankar, oanvändbara återvändsgränder, input från andra och så vidare. Och det du skriver just nu, ska passa in i det du har skrivit och ska skriva. Du ska välja ord, bygga meningar, hålla rätt ton – och här någonstans går gränsen för vad arbetsminnet klarar av.

VAR GOD STÖR EJ!

Vi lever med en hjärna, som nästan är identisk med den cromagnonmänniskan hade för 40 000 år sedan. Den är utvecklad för att upptäcka faror i omgivningen. Ögonen dras alltid till en rörelse och hjärnan registrerar alla ljud. Det är ett nedärvt beteende som har haft avgörande betydelse för vår överlevnad som art. Det är med andra ord inte något vi kan göra oss av med hux flux.

När en störande rörelse eller ett störande ljud dyker upp belastas ditt arbetsminne. Och när du vrider på huvudet för att titta, skiftar ditt fokus från texten du läser eller skriver till rörelsen eller ljudet.

Och varje gång tar det upp till 25 minuter att komma tillbaka mentalt till den ursprungliga arbetsuppgiften. Det är inte som att knäppa på eller av en lampa; det tar alltid tid att komma tillbaka. Och den där geniala idén, den kanske du aldrig får fatt på igen.

Det är spelplanen.

Men det är inte bara arbetsminnets begränsningar, som försvårar kognitivt krävande uppgifter.

”I 99 procent av alla offentliga rum är det fritt fram att prata och vara spontant glad. Är det för mycket begärt att det ska vara riktigt tyst i en del av biblioteket?”

3. *Pannloben* brukar kallas hjärnans smartaste hjärndel. Den hjälper dig att: förutse framtiden (jag brände mig när jag tog ut gratängformen), planera (jag köper en grytvante), reglera mina känslor (jag gick för långt i min besvikelse – jag måste lugna ner mig). Problemet är att du bara kan använda pannloben effektivt några timmar per dag. Och den är fullt utvecklad först i 25-årsåldern.

Och nu till något helt avgörande. Du måste använda din pannlobskraft, för att trycka bort det som stör runt omkring; mentalt trycka bort samtalet vid bordet bredvid, någon som rör sig i rummet, en mobil som ringer, och så vidare.

Du använder med andra ord hjärnans smartaste del till skräp, när du störs.

4. *Prefrontala cortex* – är hjärnans verkställe kontrollcenter. Det riktar din uppmärksamhet på viktiga saker i din omgivning – och väljer en relevant respons.

När du tvingas växla ofta mellan din uppgift och olika störningar, minskar aktiviteten i kontrollcentret. Det resulterar i att du blir sämre på att sortera bort det som inte är relevant, för att lösa den uppgift du har framför dig. Hastigheten i hela processen minskar. Risken för att du gör fel och löser uppgiften sämre ökar.

5. *Koncentrationsförmågan* är en av våra viktigaste tillgångar, samtidigt som vi får svårare att koncentrera oss. För när något stör dig flyttar du intuitivt uppmärksamheten från det du håller på med till det som stör.

Om vi jämför med störningar i ett öppet kontorslandskap kan produktiviteten minska med hälften om ljudet irriterar dig. Och en jämförelse med multitasking – där vi försöker göra flera saker

”samtidigt” – visar att du är mindre uppmärksam, du har sämre minne, effektiviteten upp till halveras om du försöker göra flera saker samtidigt, samt du kommer inte in mentalt i en ny uppgift lika snabbt som den som gör färdigt en sak i taget.

Både multitasking och störande miljöer handlar om att vi försöker göra flera saker samtidigt. I det första fallet försöker vi göra två saker medvetet och i det andra två saker ofrivilligt; störningarna blir som en ofrivillig multitasking, förklarade Torkel Klingberg, professor i kognitiv neurovetenskap vid Karolinska institutet, när jag intervjuade honom.

6. *Flow och kreativitet* talar många om i dag. Fredrik Ullén samarbetar med flowbegreppets skapare Mihály Csikszentmihályi. Fredrik Ullén är både professor i kognitiv neurovetenskap vid Karolinska institutet – han studerar inlärn timer, kreativitet och flow – och internationellt verksam konsertpianist. Han konstaterar att ”ju mer ostörd jag kan vara desto mer flow; desto mer fokus och desto bättre går det”.

Är det för mycket begärt?

Det är alltså inte mer platser med ljud och andra störningar vi behöver. De hittar vi snart sagt överallt; på jobbet, i skolan, hemma, på ett fik...

Det är platser med lugn och ro som saknas. Det är där hjärnan kan arbeta maximalt med att läsa, skriva, lära, reflektera och skapa.

Därför tycker jag att det ska vara mobilförbud i bibliotekens tysta rum, precis som det är i tågens tysta kupéer. Och precis som där ska man inte sitta och babbla eller springa omkring.

I 99 procent av alla offentliga rum är det fritt fram att prata och vara spontant glad. Är det för mycket begärt att det ska vara riktigt tyst i en del av biblioteket? ■

Tomas Dalström

Har skrivit boken *Bäst i text – Leseboken/ Skrivboken*. Det är den första bok som tar ett samlat grepp på läs- och skrivprocessen, med utgångspunkt från våra kognitiva förmågor – och hur de påverkas av bland annat multitasking och störande miljöer. Boken utgår från modern hjärnforskning.

Vi gör det enklare för dig att starta och driva företag

Kan din idé bli till ett företag?

Är du en av dem som vill förverkliga en dröm, jobba med ditt intresse och bestämma över din egen tid? Låt inte det praktiska stå i vägen när du planerar din framtid!

Vi hjälper dig med information och verktyg för att starta och driva ditt eget företag. Smarta checklistor, e-tjänster och mycket mer hittar du på vår webbplats **verksamt.se**.

Vi har samlat det du behöver för att komma igång!

- Skapa din affärsplan
- Skatter, moms och bokföring
- Företagsformer, varumärke och namnskydd
- Tips om kostnadsfri rådgivning
- Inspirerande filmer och podcasts

Verksamt.se

Samlad service från myndigheter

DEBATT

Vad tycker du?
Skicka in ditt
debattinlägg till
redaktionen@
bbl.biblioteks-
foreningen.org

Samtal gynnar läsarna och biblioteken

Att utveckla läsandet går inte i tysta miljöer, eftersom läsning är kommunikation, anser Cay Corneliuson. Hon efterlyser en utredning om vad folkbibliotekens resurser räcker till. Det är ett stort glapp mellan bibliotekslagen och verkligheten.

Kulturrådets kunskapsöversikt *Med läsningen som mål*, sammanställd av Jonas Andersson, kan läsas som ett inlägg i debatten om tystnad på folkbiblioteken.

En slutsats man kan dra av kunskapsöversikten är att den verksamhet som behöver utvecklas för att främja läsning knappast går att utveckla i knäpptysta miljöer då det handlar mycket om kommunikation, samtal och sociala aktiviteter. Självklart behövs tystnad och möjlighet till koncentration på biblioteket men för den som inte redan är läsare behövs också andra aktiviteter.

Enligt rapporten understryker forskningen att läsning är en kulturvana som börjar långt före och slutar långt efter den ensamma, tysta lästunden. Vanan att läsa, inställningen till läsandet och impulserna till vad som ska läsas kommer från omgivande samhälle och den sociala situation man befinner sig i. Medvetenheten om vad man läst och kunskapen om innehållets mening växer i samtal med andra. "Bokens slut är bara början" som en debattör uttryckt det (Nina Frid).

ALLT TYDER ALLTSÅ på att det som behövs för att lyckas med läsfrämjande är att öka kommunikationen och försöka skapa sociala sammanhang kring läsning. Vanan och möjligheten att ständigt kommunicera med andra via webben har också ökat behovet av sociala aktiviteter kring läsning. Aidan Chambers har i decennier

hävdat att det är först när man formulerar sig tillsammans med andra som man riktigt förstår innebörden av det lästa. Enligt folkbiblioteksstatistiken ökar aktiviteter som bokcirklar, webbesök, programaktiviteter. I ljuset av den forskningen verkar det rimligt.

Den sydafrikanska läsfrämjarorganisationen Praesa som nyligen tilldelades Alma-priset (Astrid Lindgren Memorial Award) bygger sitt arbete på kommunikation och inspiration med hjälp av berättande, högläsning med mera, i olika sociala sammanhang. I motiveringen till priset går bland annat att läsa: "Kreativa läs- och berättarprojekt skapar sociala sammanhang och gör litteraturen levande på flera språk." Det är en utmanande tanke att läsfrämjande för att lyckas måste försöka skapa sociala sammanhang och nya läskulturer.

JONAS ANDERSSON KONSTATERAR att forskning om läsning och läsfrämjande är ett relativt nytt fenomen som ökat starkt de senaste årtiondena. Kunskapsöversikten behandlar inte läsinlärning, men det tvärvetenskapliga forskningsfält som handlar om läsengagemang. Det hänger ihop med att översikten har tagits fram som en del av Kulturrådets uppdrag att främja läsning utanför skolan som gavs av regeringen 2014 (i propositionen *Läsa för livet* som i sin tur var en följd av litteraturutredningen *Läsandets kultur* 2012).

Översikten beskriver och diskuterar läs-

FOTO: NINA ANDERSSON TALLEC

Cay Corneliuson

*”Medvetenheten om vad
man läst och kunskapen om
innehållets mening växer
i samtal med andra”*

främjandemetoder utanför skolan, nationellt och internationellt. Meningen är att öka kunskapen om den forskning som finns och beskriva mer omfattande och intressanta projekt som gjorts och utvärderats i Sverige. Eftersom många läsfrämjandeinsatser grundar sig mer på tro och tradition än på empiri och vetande är behovet av forskningsstöd stort.

Författaren skriver bland annat: ”Till väsentliga faktorer som skapar läsmotivation hos unga hör litteraturens upplevda relevans för det egna livet, tillgång till större läsmaterial, generöst med tid till läsning, valfrihet i urvalet samt möjlighet till social interaktion kring det lästa”. Man kunde önska att debatten hade handlat om det.

DET STÄLLS STORA förväntningar på folkbiblioteken i bibliotekslag och planer. Inte bara när det gäller läsfrämjande men också när det gäller digitala klyftor, tillgång till många språk, tillgängliga medier, generöst öppet-hållande med mera. Som nämnts i debatten räcker inte resurserna till för att utföra de uppdrag som formuleras i bibliotekslag och biblioteksplaner. En utredning om vad folkbibliotekens resurser räcker till skulle behövas. Hur mycket läsfrämjande eller uppsökande verksamhet kan det bli när öppethållandet är avklarat? Erfarenheten från Kulturrådets bidragsgivning till läsfrämjande insatser vittnar om stora behov av resurser när det gäller uppsökande läsfrämjande insatser. Glappet mellan ambitionerna i lagstiftning och andra övergripande måldokument och verkligheten är stort. ■

Cay Corneliussen

F.d. barnbibliotekarie, bibliotekskonsulent
och handläggare på Kulturrådet

Bästa stödet till KULTUR- TIDSKRIFTER är en PRENUMERA- TION

Föreningen för Sveriges kulturtidskrifter
Vi organiserar ett hundratal tidskrifter
www.fsk.net | www.kulturtidskrifter.se

Hej bibliotekarie! Gör vår forskning till din kompetens på Bok & Bibliotek 2015

Upptäck vår forskning
och våra utbildningar

I år finns vi på ny plats,
B06:71 vid Forskartorget!

Seminarium

Vem älskar den svenska e-boken?
Litet språkområde med stora frågor!
Torsdag, kl. 12:00–12:45 Kod: To1200.1

Rum för de yngsta – barns del-
aktighet i kulturverksamheter
Torsdag, kl. 15:00–15:45 Kod: To1500.5

Litteraturen på undantag? Vad säger
ny forskning om dagens unga vuxna
som litteraturläsare?
Fredag, kl. 12:00–12:45 Kod: Fr1200.1

Att skapa läsintresse genom Läslifyftet
Fredag, kl. 10:30–10:50 Kod: Fr1030.2

Läs mer om Bibliotekshögskolans med-
verkan på Bokmässan på hb.se/bhs

Monterprogram

Missar du seminariet? Kom på det
uppföljande samtalet i vår monter
istället. Vi bjuder även på mycket
annat.

Bli mentor till en bibliotekarie-
student!
Torsdag, kl. 11:00–11:20 Kod: Mo12261
Fredag, kl. 10:30–10:50 Kod: Mo12263

Utdelning av Axiells pris för bästa
B&I-uppsats
Torsdag, kl. 17:30–17:40 Kod: Sc10811

BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I BORÅS

På PUNKT- medis tystnar inte musiken

Stökighet på bibliotek har varit verklighet sedan folkbibliotekens begynnelse. Det anser bibliotekarien och förläggaren Alle Eriksson. Debatten på senare tid har handlat om att vuxna människor tycks tro att alternativet till tystnad är hot, våld och trakasserier, säger hon.

TEXT HÅKAN SÖDERBERG FOTO ULF LODIN

Alle Eriksson anser att debatten om stökighet på biblioteken har hamnat snett på många sätt. Visst ska biblioteken vara en lugn plats med utrymme för kontemplation. Men att bibliotekens främsta "selling point"

är tystnad som framförts i debatten är historierevisionism anser hon. Körverksamheter, föreläsningar, en allmän mötesplats, att främja läsande och göra kulturen tillgänglig för alla oavsett bakgrund, ålder och klass har alltid varit bibliotekens styrka och uppgift sedan folkbibliotekens födelse.

Alle Eriksson har en bakgrund som bibliotekarie på Tranströmerbiblioteket och ungdomsbiblioteket PUNKTmedis vid Medborgarplatsen i Stockholm. I dag är hon förläggare på Raben & Sjögren.

"ÄR DET TYST NÄR Kista Galaxy fyller Husby bibliotek med läsläsande ungdomar för att hjälpa dem med studierna? Är det tyst när ungdomsbiblioteket PUNKTmedis gör sin talkshow P.S. där ungdomar får möta förebilder och idoler i lustfyllda samtal om litteratur?"

Så skrev Alle Eriksson i ett inlägg i Aftonbladet i juni. Hon menar att det i stället handlar om bibliotek som tar sitt uppdrag på allvar.

Alle Eriksson

Britt-Marie Ingdén-Ringselle

På PUNKTmedis vid Medborgarplatsen i Stockholm är musiken alltid på. Den har en lugnande effekt enligt Britt-Marie Ingdén-Ringselle.

– Det finns stora grupper i samhället som inte läser. Så var det i folkbibliotekens begynnelse och det är lika relevant i dag, att vi på olika sätt ska främja läsning och bildning. Självfallet är biblioteken mycket litteratur men jag ser ingen motsättning i det. Många har ju också missat att det på de flesta bibliotek kan pågå en aktivitet samtidigt som det är helt tyst på en annan plats i samma bibliotek, säger hon.

Ur hennes synvinkel handlar det i stället om resurser, ekonomi.

– Bibliotekspersonalen får fler och fler uppgifter men ingen som helst kompensation för det. Många går på knäna.

– Jag tror också att vi skulle kunna förstärka biblioteken med andra typer av kompetenser, fritidspedagoger skulle kunna vara ett exempel. Då kan vi få en piggare och mer positiv personal, som orkar möta människor innan en situation urartar, säger hon.

– Det är långt ifrån bara ungdomar som står för stökigheten. Många gånger handlar det om vuxna som hamnar i konflikter, säger hon.

BIBLIOTEKSBLADET GÖR ETT besök på just ungdomsbiblioteket PUNKTmedis vid Medborgarplatsen i Stockholm.

Här strömmar musik ut från en anläggning mitt i biblioteket. Vid datorerna sitter ungdomar och kommunicerar med varandra, andra sitter och läser böcker nedanför biblioteks-

”Stökdebatten” har fått fart på bibliotekets arbete

Debatten var intensiv i maj och juni om biblioteken och hur de bör vara, sedan oroligheter på bibliotek har lett till att flera har stängts i förtid på eftermiddagarna. Enligt Katti Hoflin har debatten fört med sig konstruktiva förändringar.

TEXT CHRISTER FÄLLDIN

ormen i taket som via stickkurser bara blir längre och längre. Djupare in i lokalen har just Läxhjälpen startat. Snart börjar också Kulturskolans kvällsaktiviteter.

Nästan varje kväll finns bibliotekarien Britt-Marie Ingdén-Ringselle på plats.

– Vi har alltid musik på här, det finns de som reagerar på det. Men musiken har faktiskt en lugnande effekt. Många unga som kommer hit för första gången kan tycka att det är jobbigt när det är alldeles tyst, man tror att alla tittar på en och så, säger hon.

RUNT 1 500-2 000 besökare kommer hit varje dag.

– Vi ser alla som individer. Vi är inte rädda att möta ungdomar, jag tycker de är den grupp som är allra mest spännande och rolig att arbeta med. Självklart ska vi kunna föra oss, det är en allmän plats. Drogfrihet och nykterhet är ett absolut krav här.

Det har inte alltid varit problemfritt. Missbrukare och andra har använt biblioteket som värmestuga och då har en rad incidenter inträffat.

– Biblioteket är en plats för alla men rollen som värmestuga eller en plats för att droga kan vi inte vara. Nu har vi gjort om entrén och sedan ett par år tillbaka har vi väktare här. De gör ett mycket bra jobb så i dag har vi en helt annan situation, säger Britt-Marie Ingdén-Ringselle. ■

*”Vårt
uppgdrag är
att nå även
dem som
står långt
ifrån både
språk och
bildning”*

Själva ordet stökig blev nästan till ett litet begrepp, fast det egentligen inte är en bra beskrivning av vardagen på svenska bibliotek.

Katti Hoflin, Stockholms stadsbibliotekarie, var en av dem som flitigt exponerades och kommenterades i olika medier, inte minst de sociala.

– Vårt uppdrag är att nå även dem som står långt ifrån både språk och bildning. Att människor betar sig kommer vi inte ifrån, men ingen får hota någon annan eller uppträda berusad. Biblioteket ska vara en oas, men det är oerhört viktigt att biblioteksrummet också blir ett tryggt vardagsrum, och där pratar man med varandra, säger hon.

STOCKHOLM HAR VUXIT mycket fort men biblioteksresurserna växer inte i paritet med vad som händer i övriga samhället. Det sätter press på biblioteksrummet när olika behov måste samsas på en liten yta.

– Bibliotekarier kan inte ensamma göra världen bättre, men vi kan göra gott om vi bara får göra vårt jobb, menar Katti Hoflin.

Hon tror inte på receptet att bara uppmana unga att läsa en bok. Läsningen är en kunskap, eller en funktion, som på ett eller annat sätt ”kommer in i allting”, som till exempel filmskapande och låtskrivande.

Katti Hoflin tillbringar en hel del tid i Danmark, och hon jämför gärna med vissa av biblioteken där.

– Jag tror att man spolar ut barnet med badvattnet när biblioteken är långt ifrån en plats för böcker och läsande, utan verksamhe-

terna handlar mycket om makerspace. Det är nästan fult att säga ordet bibliotek. Jag tycker att vi i stället måste vara rädda om det som vi kan, som förmedling, källkritik och litteratur. Och inte hela tiden ställa saker mot varandra, utan försöka vara både en kreativ plats och en plats för läsning och ro.

BIBLIOTEKEN BEHÖVER en uppsjö av finurliga knep för att nå alla, menar hon, och det blir viktigare ju längre tiden går. Från och med nu finns två parallella spår, ett i etablerade massmedier med etiska regler, och ett annat i sociala medier som är ett laglöst land där du kan säga vad du vill.

– Det är lätt att gå runt i sin egen bubbla och bekräfta sin egen världsbild. Vi på biblioteken måste fortsätta att visa hela spektrat av åsikter.

Det är viktigt att bibliotekarier läser på jobbet och att det är synligt för alla, anser Katti Hoflin.

”Vi rustar oss för klimatet som förändrats och tonen som hårdnat”

Då handlar det om många olika skikt, resonerar Katti Hoflin. Folkbiblioteket engagerar människor enormt, allt ifrån de som arbetar med kultur till personer som sitter på biblioteket för att läsa sin lokaltidning. Det är samtidigt lätt att biblioteket blir taget som gisslan av olika politiska intressen.

– Biblioteken symboliserar ett hot för en del, för här finns alla ord och alla berättelser. Men vi måste stå fria från politiska agendor.

Oron, eller ”stöket”, på många bibliotek beror inte på en enda sak. Katti Hoflin säger att ”verkligheten är komplex” och att det som uppfattas som bråk eller oro handlar om både integrations- och missbruksproblem och andra sociala problem.

– Svartvita förklaringar håller inte, säger hon.

DEBATTEN BORDE LYFTAS ordentligt eftersom bibliotekens uppdrag är både stort och komplicerat. Vad betyder rollen för människor som jobbar i biblioteket? På biblioteksutbildningen lär man sig inte mycket om bemötande eller konflikthantering. Därför behöver vi ta in andra kompetenser, och arbeta tätt ihop med utbildningen av bibliotekarier.

För henne själv har debatten om oroligheter på biblioteken varit givande.

– Det har fått fart på vårt interna arbete, vad det är som fungerar – och inte fungerar. Vi rustar oss för klimatet som förändrats och tonen som hårdnat.

Ett av sätten att gå tillväga är att titta på biblioteket som rum. Det är politiskt omöjligt att stänga bibliotek för att satsa mer på några färre. I stället försöker Stadsbiblioteket i Stockholm se hur kontrasterande behov ska kunna tillgodoses även på de mindre biblioteken. Totalt finns 40 bibliotek i staden, Kulturhusbiblioteken oräknade.

Det arbetet tar sikte på att bygga in olika sorters rum på biblioteken.

– Vi satsar på att bygga in lugna miljöer och studierum för fördjupning, tydligare platser för samtal. Helt enkelt olika zoner som hjälper besökare med olika behov.

Till sist, vad vill du se i biblioteket?

– Jag tycker inte att vi hittills har synliggjort läsningen så mycket i den här organisationen. Det är viktigt att bibliotekarier läser på jobbet och att det är synligt för alla. ”Hej, jag sitter här och läser, kom till mig om du vill ha hjälp!” Det påverkar människor enormt, säger Katti Hoflin. ■

Visionen skapas av kreativt samarbete mellan bibliotek och professionell tillverkare.

ERFARENHET

- Karosserifabrik sedan 1949, bussar för många olika behov
- Tillverkning av bokbussar sedan 1965 – med över 5 decenniers utveckling och erfarenhet
- Omkring 670 bussar levererade till alla de nordiska länderna och Mellaneuropa

VISION

- Att tillsammans med biblioteken utarbeta tilltalande och fungerande lösningar
- Ett utmärkt koncept med finsk kvalitet och design
- Visionen skapas av kreativt samarbete mellan bibliotek och professionell tillverkare

PÅLITLIG KVALITET

- Rostfri konstruktion mot tidens tand
- Varm och robust bokbuss för krävande nordiska förhållanden
  - Kvalitetsprodukt som behåller sitt värde

Välkommen att besöka oss på mässan Bok & Bibliotek 24 -25 September!

KIITOKORI OY

Box 22, FI-47401 Kausala, Finland

tel. +358 10 6161 200

fax +358 10 6161 222

www.kiitokori.fi

KIITOKORI
SPECIAL VEHICLES

Både lugnet och öppettiderna tillbaka i Bäckby

Den 17 oktober invigs det nya Bäckbyhuset med skola, idrottshall och mötesplats för äldre – och biblioteket. Ett samarbete som får stöket, som för två år sedan tvingade Bäckby bibliotek att stänga tidigare på eftermiddagarna, att kännas långt borta.

Det nya Bäckbyhuset är det senaste steget för att förbättra situationen för invånarna i Bäckby, en stadsdel i Västerås som inte alltid haft det bästa ryktet.

Runt 2010 började fler och fler ungdomar samlas på biblioteket i brist på annat. Det blev periodvis mycket stökigt. Polisen och väktare fick allt oftare kallas till biblioteket, och personalen mådde inte bra.

Hösten 2013 blev situationen ohållbar. Biblioteket tvingades stänga tidigare på eftermiddagarna.

Men sedan dess har det hänt saker och biblioteket har tagit tillbaka sina öppettider. Det handlar om samarbete, kommunikation och relationer.

SEDAN ETT PAR ÅR tillbaka arbetar unga människor från kamratstödjarföreningen Here 4 U nu och då på biblioteket vid sidan av övrig bibliotekspersonal.

– Det är bra med de ungdomar som kommer hit och jobbar för de kan möta dem som

TEXT HÅKAN
SÖDERBERG
FOTO ULF LODIN

Kasper
Lundell

kommer hit på rätt nivå. De kan kommunicera och gör det bra. Hit ska alla kunna komma, det handlar om att skapa relationer, säger bibliotekarien Kasper Lundell.

Ett annat grepp som tagits är onsdagsfika på biblioteket dit alla ungdomar är välkomna.

– Det tycker jag har blivit mer eller mindre en succé. Det kommer många ungdomar hit och stämningen är god. De hyschar faktiskt på varandra om det bli för stökigt, säger Kasper Lundell.

BIBLIOTEKEN TAR EMOT många skolklasser som också är en del av relationsskapandet.

– SFI-klasser kommer ofta på besök exempelvis. Då får de som kommer hit från andra länder se hur det fungerar med ett bibliotek och att det är en plats dit alla kan komma, säger han.

Han känner lite tveksamhet till den debatt som uppstått.

– Jag kan bara prata för mig själv men jag tror inte att biblioteken kan vara en sådan där riktig hysch-hyschplats alla gånger. Jag tycker att det är lugnt här, någon gång kan det väl bli lite stökigt nu också men det händer väl överallt. Jag jobbade inte här 2013 men nu tycker jag att det är lugnt, säger han.

Nu tas alltså ytterligare steg då det nya Bäckbyhuset invigs. Här ska finnas mötesplats för äldre, fritidsklubb/gård och skola och bibliotek. Förutom de kommunala verksamheterna finns även vårdcentral, folktandvård och hemtjänst.

– Det här kommer att bli toppen. Vi tror att vi kan få många att komma hit, inte bara de

som bor just kring centrum. Vi ska vara en mötesplats för alla. Det blir även konserter, teaterföreläsningar och prova på-aktiviteter av olika slag, säger samordnaren Helen Sandmark.

LANDSKRONA BIBLIOTEK HAR också omnämnts i debatten sedan en väktare angreps i samband med ett gängbråk vid biblioteket 2012.

I dag ser situationen annorlunda ut. Lösningen i Landskrona blev en biblioteksvärd.

– Han har varit anställd hos oss i två år och det har fungerat utmärkt. Han var tidigare resurs på en gymnasieskola. Att det finns en vuxen här som ungdomarna kan känna förtroende för är helt avgörande, säger bibliotekschef Susann Ek som också berättar att den nya tjänsten betalas centralt och att hon gärna

”Att det finns en vuxen här som ungdomarna kan känna förtroende för är helt avgörande”

Anette Lund från Bäckby fritidsgård och fritidsklubb, samordnaren Helen Sangemark, bibliotekarien Kasper Lundell och Abdiraham Mohamed Warsame från fritidsklubben ser fram emot att det nya Bäckbyhuset invigs.

”Hit ska alla kunna komma, det handlar om att skapa relationer”

framhåller att också kommunledningen i Landskrona har ställt upp och hjälpt till på ett konkret sätt.

Men hon anser att debatten om bråken på biblioteken urartat.

– Det finns ett område här där de boende ofta har en svår socioekonomisk situation. Det är många som blir stökiga och biblioteket är kanske den enda mötesplats där alla är välkomna och det får vi hantera. Vi måste värna demokratin, säger hon.

PÅ NORRKÖPINGS STADS BIBLIOTEK har det också funnits problem men de har lite annan karaktär.

– Hos oss är det inte stökiga ungdomar utan missbrukare som kommer. De har suttit här och blivit berusade eller påverkade och det har hänt en hel del otrevligheter. Det handlar om en grupp på tio till femton personer, så det kan bli jobbigt, säger bibliotekschefen Birgitta Hjerpe.

I Norrköping har lösningen blivit att helt enkelt anställa en väktare som kan avhysa folk.

– Vi har också inlett ett samarbete med socialtjänsten för att försöka hitta en mer långsiktig lösning. Men nu är det så här och det är nödvändigt för att personalen ska ägna sig åt sitt jobb och inte hela tiden behöva se sig över axeln för att se vilka som kommer in.

– Jag kom hit redan 2005 och redan då var det problem. Biblioteket ligger i Södertull och det är en knutpunkt för all lokaltrafik. Jag tror att det är läget som gör att just den gruppen har sökt sig hit. Men nu fungerar det bra, säger Birgitta Hjerpe. ■

Återlämningssystem för komplexa miljöer

Huvudkontor

P. V. Supa Sweden AB

Jungmansgatan 16 A • 531 40 LIDKÖPING
Tel. 0510-608 00 • Fax. 0510-205 60

Försäljningsansvarig

Erling Magnusson

Mobil. 070-567 29 33

www.pv-supa.se • e-post: info@pv-supa.se

Biblioteket i lilla Jonstorp i Höganäs kommun, byggdes och invigdes 2013 som ett meröppet bibliotek. Det skedde efter beslutet att slå ihop folk- och skolbiblioteket, berättar bibliotekschefen Terese Blandford. Succén var omedelbar då 500 personer snabbt registrerade sig som "meröppna" användare.

Bara mera öppet?

De ploppar upp som svampar i jorden över hela Skåne: ett par nya i Lund, ett i Bara i Svedala och ett i Anderslöv. För att bara nämna några exempel. Förespråkarna lyfter fram ökad tillgänglighet och flexibilitet. Kritiska röster talar om försämrad service.

TEXT LISA ENGSTRÖM

Lisa Engström

Väneröds bibliotek i Lunds kommun var först i Sverige med att införa meröppet 2009. Därefter har allt fler folkbibliotek följt efter, framför allt i Skåne men också på andra håll i Sverige. Förlagan finns i Danmark där en stor kommunreform i början av 2000-talet resulterade i att många folkbibliotek blev meröppna, eller "åbne biblioteker" som de kallas på danska, inför hotet om total stängning. I dag finns det fler än 80 meröppna bibliotek i Danmark. Likheter med hur det fungerar här är flera. Men i Sverige är inte meröppet på samma sätt direkt knutet till nedskärningar och många svenska bibliotek som infört meröppet har behållit samma ordinarie öppettider som innan.

Under meröppet har användarna tillgång till bibliotekets lokaler, material samt fysiska och digitala resurser, men ingen personal är fysiskt närvarande för användarna. Med hjälp av sitt bibliotekskort och en kod tar sig användaren in i lokalen där självbetjäningssautomater gör det möjligt att låna och återlämna material. Det går också att använda bibliotekets datorer för att exempelvis söka i bibliotekskatalogen eller surfa på internet. För att bli meröppettjänst användare krävs det att låntagaren registrerar sig som meröppettjänst användare och de flesta biblioteken har en 18-årsgräns och kräver giltig legitimation vid registreringen.

MERÖPPNA BIBLIOTEK reser frågor om såväl professionens som bibliotekets roll. Tidigare studier, såsom rapporten *Meröppna bibliotek – en verksamhetsform för alla?* (Johansson, Lindberg & Rivano Eckerdal 2014), berör bland annat detta. Men hur påverkas användarna av att det ibland inte är någon fysiskt närvarande personal på biblioteket de besöker? Förändras deras förväntningar på och föreställningar om biblioteket? Kan detta i sådana fall förstås i relation till en större samhällspolitisk och kulturpolitisk kontext som just nu är stadd i förändring?

Lisa
Engström

Tog sin master-examen i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet våren 2015. Uppsatsen handlar om meröppna bibliotek ur ett användarperspektiv. Just nu arbetar Lisa Engström på Klostergårdens bibliotek i Lund, ett bibliotek som är meröppet.

Detta var frågor jag bar med mig när jag påbörjade arbetet med min masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet i våras. Med hjälp av observationer och intervjuer med användare på fyra meröppna folkbibliotek i Skåne och ett teoretiskt ramverk bestående av kritisk forskning från det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet samt av Norman Faircloughs kritiska diskursanalys och Jürgen Habermas teori om systemets kolonisation av livsvärlden ville jag få en ökad förståelse för användarnas upplevelser av meröppna bibliotek.

"DET ÄR MAN JU också medveten om att den, alltså meröppet, har lite lägre serviceinriktning utan det är mer självservice om jag säger så." Så säger en användare i studien. Användaren uttrycker något som flera intervjupersoner berättar om, nämligen att deras förväntningar på biblioteket skiljer sig åt beroende på om de besöker det under meröppet eller ordinarie öppettider.

De berättar att de inte alltid hittar det material som de söker när de inte kan ta hjälp av en bibliotekarie, men då nöjer de sig med

något annat eller så kommer de tillbaka under ordinarie öppettider.

Intervjupersonerna säger att eftersom de vet vad meröppet innebär så upplevs inte detta som irriterande eller frustrerande. Men den sämre servicen är ett skäl till att intervjupersonerna föredrar ordinarie öppettider, om de har möjlighet att välja.

Ändå uppskattas meröppet av användarna. Mycket beroende på en avgörande faktor: tillgängligheten. En av de intervjuade användarna uttrycker det så här: "För mig är det likasom att kunna ta del av nånting som jag akut upptäcker att jag behöver ta reda på eller undersöka eller låna. Att ha den möjligheten att kunna komma in och få den tillgängligheten även om klockan har blivit 19 och det är stängt så finns möjligheten tack vare meröppet. Och det är ju en otrolig möjlighet, tycker jag."

FÖR ATT BÄTTRE förstå vad tillgänglighet är för användarna valde jag att diskutera tre aspekter av begreppet: tidlig, geografisk samt ekonomisk tillgänglighet. Denna tredelning synliggjorde skillnader i förväntningar, men också hur användarnas praktiker påverkas av

Open Library Solutions presenterar stolt nästa generations bibliotekswebb!

Snabb! - Blixtrande sidvisning   Snygg! - Avskalad och informativ   Smidig! - Lätt och intuitiv

VI SES PÅ BOKMÄSSAN!

Vi finns i monter D01:09/D01:15
Under torsdagen bjuder vi på fika!
Klockan 10.30 och 15.00.

AFTER MÄSSMINGEL PÅ BREWHOUSE

Häng med på mingel på mässtorsdagen!
Vi kör igång 17:00 med lite visningar.
Anmäl er senast 17/9 på openlibrarysolutions.com!

meröppet. Inte minst genom att intervjupersonerna som är meröppet användare besöker biblioteket oftare sedan meröppet infördes. Jag fann också att de tre aspekterna av tillgänglighet samspelade. Exempelvis möjliggör de utökade öppettiderna under meröppet (tidslig tillgänglighet) för intervjupersonerna att besöka det bibliotek som är beläget i deras närområde (geografisk tillgänglighet) även under vardagkvällar, vilket i sin tur stärker bibliotekets roll som mötesplats.

JAG FÖRSTÅR INFÖRANDET av meröppet utifrån en kulturpolitisk kontext som inkluderar viktiga aspekter som digitaliseringen och dess konsekvenser samt ett ökat inflytande av New Public Management, NPM, inom den offentliga sektorn. En ekonomisk diskurs som kan kopplas till NPM är också närvarande när intervjupersonerna talar om meröppet, exempelvis tror de inte att det är möjligt att utöka de bemannade öppettiderna av ekonomiska skäl. Samtidigt är element från andra diskurser märkbara i intervjupersonernas utsagor, exempelvis när bibliotekets demokratiska roll betonas och när bibliotekets funktion som mö-

”... den sämre servicen är ett skäl till att intervjupersonerna föredrar ordinarie öppettider, om de har möjlighet att välja”

tesplats sätts i fokus. I en sådan kontext kan tillgänglighet kopplas samman med en strävan att alla, oavsett tidsliga förutsättningar, ska ha möjlighet att ta del av biblioteket.

Jag menar att närvaron av flera diskurser i intervjupersonernas utsagor speglar att biblioteket är i förändring. Jag förstår meröppet som en verksamhetsform som inte entydigt innebär ett ökat marknadstänkande inom biblioteksvärlden eller att bibliotekets demokratiska roll stärks. Hur det meröppna biblioteket fungerar beror istället på vilka värden som genomsyrar implementeringen av meröppet i dialog med den omgivande kontexten. Om bibliotekets demokratiska möjligheter sätts i fokus och tillräckliga resurser tilldelas ser jag att införandet av meröppet har potential att stärka bibliotekets roll som lokal mötesplats och underlätta tillgängliggörandet av litteratur och information. ■

BTJ Titelkoll

Våra redaktörer kommer till ert bibliotek och ger en personlig genomgång av höstens aktuella böcker och utgivningstrender. BTJ Titelkoll rustar er för mötet med de nyfikna och lässugna biblioteksbesökarna.

BTJ Titelkoll finns i flera modeller för att passa just era behov. För mer information eller för att boka BTJ Titelkoll kontakta Sandra Grudemo på 046-180 124 eller titelkoll@btj.se.

www.btj.se/titelkoll

”Jag träffar många skolbiblioteksansvariga, och med hjälp av BTJ Titelkoll så underlättas mitt arbete jättemycket med att tipsa vidare om bra litteratur till dem.”

Ingela Halén, Bibliotekspedagog
Östersunds Bibliotek

Kom till vår monter C01:40 på Bok & Bibliotek och delta i vårt quiz, vinn BTJ Titelkoll till ett värde av 9 000 kr!

Drömmen om Alexandriabiblioteket

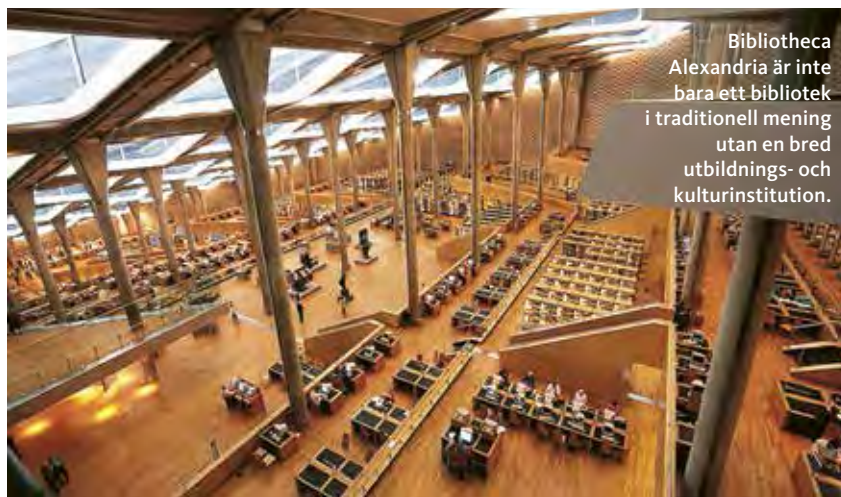

EGYPTEN Det är nu tjugofem år sedan planeringen av Alexandriabiblioteket, Bibliotheca Alexandrina, påbörjades. Det var en storslagen vision, tänkt som en modern motsvarighet till det antika Alexandrinska biblioteket, en internationell angelägenhet och en nationell stolthet. Invigningen skedde 2002 med en pampig ceremoni och en mängd prominenta dignitärer från hela världen. Byggnaden och syftet har lovordats, men hur är det med beståndet? Det har kritiserats genom åren både när det gäller volym och innehåll. Biblioteket ska undantas från egyptisk censur men i själva verket har man varit mycket försiktig för att inte stöta sig med religiösa grupper i landet.

Det var en storslagen vision, tänkt som en modern motsvarighet till det antika Alexandrinska biblioteket, en internationell angelägenhet och en nationell stolthet. Invigningen skedde 2002 med en pampig ceremoni och en mängd prominenta dignitärer från hela världen. Byggnaden och syftet har lovordats, men hur är det med beståndet? Det har kritiserats genom åren både när det gäller volym och innehåll. Biblioteket ska undantas från egyptisk censur men i själva verket har man varit mycket försiktig för att inte stöta sig med religiösa grupper i landet.

DEN TIDIGARE NÄRA anknytningen till familjen Mubarak har varit ett orosmoment. Vid den arabiska våren tog biblioteket ställning för de unga och det skyddades också av unga studenter. Tioårsjubileet gick obemärkt förbi vilket inte är så konstigt med tanke på den politiska oron. Trots den och interna bekymmer har biblioteket lyckats rida ut svårigheterna och har en ny strategi.

Nu kallar man sig New Alexandria Library eller Bibliotheca Alexandrina

Bibliotheca Alexandria är inte bara ett bibliotek i traditionell mening utan en bred utbildnings- och kulturinstitution.

FOTO: PCARSTEN WHIMSTER

(BA) och poängterar att det inte bara är bibliotek i traditionell mening utan en bred utbildnings- och kulturinstitution med många aktiviteter. Av de 2 300 vanligtvis unga medarbetarna sysslar enligt uppgift endast 260 med bibliotekarieverksamhet.

BA OMFATTAR, FÖRUTOM bibliotek, museer, konstgalleri, arkiv, akademi, konferenscenter, planetarium mm och är nu mer aktiv med utbildning. Kunskap fås inte bara genom böcker. Man använder sig av ny teknik och

samarbete med många bibliotek, arkiv och andra, bla *Encyclopedia of Life*. BA har "ett globalt humanistiskt uppdrag".

Inbjuden av Europarådet höll bibliotekets chef Ismail Serageldin i augusti ett tal i Strasbourg med titeln *Countering Radicalization and Extremism: promoting mutual knowledge, understanding, tolerance, and respect for diversity*. Med detta tal inleddes Europarådets nya serie debatter om hur man ska kunna bekämpa extremism utom och inom Europa. ■

Ojämlig språkstart präglar livet

USA Barn från låginkomstfamiljer har vid tre års ålder hört 30 miljoner färre ord än barn från

höginkomstfamiljer. Det visar en uppmärksammas forskningsrapport publicerad av professorerna Betty Hart och Todd R. Risley. "Word gap" har blivit ett begrepp. Små barn får ojämlik start med ordförrådet och det präglar det fortsatta livet. En dålig start vid spädbarns ålder leder till fortsatt undermålig språkutveckling och i och med det dåliga resultat i skolan och med studier längre fram i livet. Biblioteken är viktiga i det samman-

hanget och de kommer nu ännu mer att uppmärksamma spädbarns behov med hjälp av en kampanj.

THE ASSOCIATION FOR Library Service to Children (ALSC) har startat kampanjen med devisen "Babies need words every day to bridge the word gap". Den ska förbättra kännedomen om hur viktigt det är att barn dagligen får höra ord genom tal, läsning, sång och lek. Föräldrar ska få stöd i detta och man ska även framhålla den

roll de allmänna biblioteken spelar. Bland hjälpmedlen finns fria posters på engelska och spanska som enkelt förmedlar ramsor, lekar och annat som lätt kommunicerar med spädbarn.

De ska kunna finnas uppsatta i alla de lokaler som barn och deras vårdgivare besöker och där det finns tid till att tala, läsa, sjunga och leka. Där finns naturligtvis även information om böcker som föräldrar uppmanas söka på sitt lokala bibliotek. ■

3-åringar från låginkomstfamiljer har hört 30 miljoner färre ord än sina jämnåriga i höginkomstfamiljer.

Ny norsk strategi

NORGE Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018 lanserades av kulturminister Thorhild Widvey och Nasjonalbibliotekets direktör Aslak Sira Myhre vid en presskonferens 12/8 i Drammen bibliotek. I huvudsak betyder den att Nasjonalbiblioteket ska ha en mer aktiv roll även om kommunerna och biblioteken har huvudansvaret för utvecklingen. Huvuddragen i strategin är: 1) Gemensam infrastruktur (katalog och sökmöjligheter). 2) Ny modell för utvecklingsmedlen under perioden. 3) Fler e-böcker och mer digitalt innehåll. Norsk media har givetvis uppmärksammat strategin genom intervjuer och kommentarer och mer lär det bli, när utvecklingsmedlen delas ut. ■

Dansken gillar e-böcker

DANMARK Var tredje bok som ges ut i Danmark är numera en e-bok enligt Danmarks årliga statistik över den kommersiella bokutgivningen i landet. Det innebär inte att pappersboken är hotat. Tvärtom sker det en svag men ändå växande utgivning av pappersböcker sedan 2009.

I DEBATTEN BRUKAR e-boken anses lämplig när det gäller facklitteratur med sina möjligheter till uppdateringar, användningen som uppslagsbok, medan pappersboken är bäst för skönlitteratur. Men tvärtom vad man kan tro så kommer det ständigt ut fler fackböcker i pappersform. Bara 26 procent av fackböckerna är e-böcker. Det är inom utgivningen av skönlitteratur som e-boksutgivningen växer, där 39 procent av utgivningen

FOTO: AVAIN COMMUNICATION

är e-böcker. En del av förklaringen är att många klassiker kommit ut som e-böcker. Det framgår inte i statistiken hur många titlar som kommer ut både som pappersbok och som e-bok.

Den offentligt finansierade streamingtjänsten ereolen.dk och den kommersiella Mofibo har säkerligen drivit på etableringen av e-boksmarknaden i Danmark. ■

**MEDIE-
KOOPERATIVET
FRIA TIDNINGAR
GER DIG FLER
PERSPEKTIV
I NYHETSFLÖDET.
WWW.FRIA.NU**

Sverige har högst mediekoncentration i Europa – majoriteten av medierna ägs av fyra stora bolag. Mediekooperativet Fria Tidningar vill vara en oberoende röst, som hellre väcker engagemang än säljer annonsplatser.

Teckna en prenumeration på någon av våra lokala eller rikstäckande Fria-tidningar i dag och erbjud era besökare fler perspektiv i nyhetsflödet.

Fria Tidningar har ett särskilt fokus på solidaritetsfrågor, feminism, klimat, antirasism och hbtq-frågor.

Rikstäckande Fria Tidningen utkommer två gånger i veckan och kostar 983 kr/år.

Stockholms Fria, Göteborgs Fria och Skånes Fria Tidning respektive Landets Fria Tidning (med särskilt fokus på glesbygdsfrågor), utkommer en gång i veckan och kostar 650 kr/år.

BESTÄLL VIA BTJ ELLER
FRIAS KUNDTJÄNST:
TELEFON: 077-550 11 00
E-POST: PREN@FRIA.NU

FRIA
TIDNINGAR

Initiativtagarna till biblioteket vill göra nåt för att ge barnen i lägret Askar Camp ett bättre liv. De vill starta en "kultur-intifada", något som ingav hopp.

Barnens böcker är lägrets hjärta

En by på Västbanken ville göra något för barnen. Något rejält, som en "kultur-intifada". Ett projekt startades och inspirerade till ett bibliotek i flyktinglägret Askar Camp 1994. I dag är biblioteket hjärtat i lägret.

TEXT ANNA STERNFELDT

i början bedrev Palestinagrupperna i Sverige enbart medicinska projekt, vilket var det allra viktigaste att börja med i Palestina. Men på 1990-talet undrade människorna i byn Abu Dis om det inte gick att också göra något för barnen. Abu Dis

ligger på det ockuperade Västbanken, som på grund av muren numera är helt avskärmat från Jerusalem.

En av dem som var med i diskussionerna är Margareta Sjöberg från Palestinagrupperna i Sverige. Med sin bakgrund som socionom och med ett

intresse för sociala projekt uppmuntade hon bybornas tankegångar.

Resultatet blev att byorganisationen Al Nahda, sökte bistånd från Sida, tillsammans med Palestinagrupperna i Sverige. Ett gammalt hus mitt i Abu Dis inreddes som läsestuga och allaktivitetshus, med syftet att ge barn och ungdomar en meningsfull fritid.

PROJEKTET BLEV EN förebild och inspirerade till att ett bibliotek sattes upp 1994 i flyktinglägret Askar Camp, som ligger utanför staden Nablus på

Västbanken. Bibliotek har sedan dess ständigt utvecklats och är idag själva hjärtat i lägret.

Initiativtagarna var en grupp unga killar, som flera år suttit fängslade i israeliska fångläger under den första intifadan, det första palestinska upproret. Killarna diskuterade vad som gick att göra för att skapa ett bättre liv för barnen i lägret, och detta ledde till en "kultur-intifada": något hoppigande och en motsats till våldet.

Eftersom killarna hade hört talas om biblioteket i Abu Dis tog de kontakt med Palestinagrupperna i Sverige, och bad om hjälp för att starta ett liknande barn- och ungdomsbibliotek.

Margareta Sjöberg berättar att det började samlas in böcker, som låg staplade i sovrummet hos Amjad Refaie, en av initiativtagarna, och numera ordförande i partnerorganisationen LCR, The Local Committee of Rehabilitation in Askar Camp.

– När vi startade projektet hade invånarna i flyktinglägret samlat in en eller två böcker från varje familj, för att visa hur seriösa de var, säger Margareta Sjöberg.

BÖCKERNA, SOM I DAG köps in till biblioteket, är dels på arabiska, dels på engelska, för dem som vill förbättra sina språkkunskaper. I början köpte Palestinagrupperna in böcker via förlaget "Dar Al-Muna" i Stockholm, som översätter svenska barnböcker till arabiska. Men numera går det att få böcker genom organisationen Diakonia, som startat ett barnboksprojekt.

– Annars görs de årliga inköpen lokalt i Nablus eller Ramallah. Jerusalem går ju som bekant inte att komma in i, säger Margareta Sjöberg. Men de lokalt producerade böckerna är av dålig kvalitet och går sönder efter en tid. Man köper ändå in en del för att stödja den lokala ekonomin.

Biblioteken i Abu Dis och Askar Camp har med stöd från Palestinagrupperna i Sverige, Sida och Forum Syd utvecklats och utvidgats till center med datortek och många andra aktiviteter för barn och ungdomar. Projekten är en del av det svenska, skattefinansierade biståndet, och

FOTO ALLA BILDER: VOLONTÄRER OCH PERSONAL ASKAR CAMP

Biblioteket har även blivit en viktig samlingspunkt för vuxna. Bland annat har man kvinnogrupper som träffas och pratar om sociala problem som till exempel mäns våld mot kvinnor.

stöds också av olika folkrörelseorganisationer i Sverige. Palestinagrupperna i Sverige måste samla in 10 procent av projektkostnaden för att kunna söka resten av de medel som behövs.

Enligt Margareta Sjöberg, som är projektansvarig för centren i Abu Dis och Askar Camp, kommer barn och ungdomar hela dagarna till biblioteket, bland annat för att skolan skickar dit eleverna.

– Vi gör vad vi kan för att uppmuntra dem att läsa, till exempel ger vi pris till dem som lånar mest. Sedan får barnen önska vilka slags böcker de vill ha, och just nu är det kokböcker som gäller, det är nog en internationell trend. Och vetenskap.

MEN BARNEN KOMMER även på kvällarna, bland annat för extra stödundervisning.

En av dem som besöker biblioteket varenda dag är Arzaq Alkhalele, 11, som bor i flyktinglägret Askar Camp.

– Jag tycker om att läsa kärlekshistorier och titta i uppslagsverk,

Arzaq Alkhalele

Aseel Ahmad

säger Arzaq Alkhalele, som också uppskattar att det går att titta på dokumentärer på biblioteket.

Aseel Ahmad, 12, berättar att biblioteket och centret är en trygg och säker plats i lägret. Hon går dit minst tre gånger i veckan för att läsa och träffa kompisar.

– Här kan vi göra saker tillsammans, och det är så bra att kunna vara här när vi är lediga, som på sommarlov.

Några andra flickor säger att centret är det enda ställe de får gå för att komma hemifrån.

– Våra mammor vill inte att vi går hem till varandra, men här i centret tycker de att vi är

trygga.

NÅGOT SOM HAR VARIT mycket viktigt i utvecklingen av biblioteken är datorundervisningen.

– Tillgången till datorer har inneburit en kommunikationsexplosion för palestinierna, som mellan 1980 och 1990 inte ens kunde skicka brev. Nu går det att få kontakt med människor i andra delar av världen

och ta reda på vad som händer runt omkring.

Margareta Sjöberg berättar att 2002 slog israeliska soldater sönder datorer i den palestinska organisationen.

– I Askar Camp lyckades man gömma en del datorer och i nästa projektansökan fick vi tack och lov bistånd till inköp av nya, säger Margareta Sjöberg.

ENLIGT MARGARETA Sjöberg gör israeliska soldater fortfarande rädd, även om det inte är lika illa som tidigare. Men 70 ungdomar från Askar Camp, mellan 16 och 25 år gamla, sitter i fängelse, och ingen får veta hur de har det eller hur det går.

Som en säkerhetsåtgärd får ingen politisk verksamhet få förekomma i biblioteket, ”man får passa sig för att utmana”.

– Om det känns osäkert någon tid stänger man helt enkelt biblioteket, tills det känns lugnare igen, säger Margareta Sjöberg.

Idag är all personal på biblioteket i Askar Camp lokalt anställd. En koordinator på heltid och två assistenter på deltid. Där finns också arvoderade instruktörer, som jobbar med datorundervisning, karate och andra barnaktiviteter riktade till barn.

– Vi har avtal med Nablus universitet, som skickar studenter att göra volontärtjänst hos oss.

Barn som har växt upp i centret och gått ut skolan, men inte har lyckats med att få jobb, arbetar också som volontärer med ansvar för sport, scoutverksamhet och annat, mot ett litet bidrag. Arbetslösheten är mycket hög och Israel håller inne med medel till Palestina, som inte har möjlighet att betala ut löner till de offentligt anställda.

Biblioteket och centret i Askar Camp har även blivit en samlings-

punkt för vuxna och arrangerar sammankomster kring olika frågor. Dataundervisning är viktig för alla åldersgrupper, och det pågår också konstnärliga aktiviteter, som måleri, musik, dans och drama.

”Om det känns osäkert någon tid så stänger man helt enkelt biblioteket tills det känns lugnare igen”

Kvinnogruppen, som träffas för samtal och undervisning, är ofta ledda av socialarbetare och läkare. Det som diskuteras är

bland annat barnuppfostran, barnbe-gränsning och hur man hanterar sin tonåring. Men det finns också grupper som träffas och talar om sociala problem, eftersom det enligt Margareta Sjöberg förekommer en del våld i hemmen.

JUST NU ÄR projektet i Abu Dis inne på sitt sista år. En ny ansökan har lämnats in för perioden mellan 2016 och 2018, och arbetet ska då delvis få

Kolla in Dagens Arbete på Bokmässan

Dagens Arbete hittar du i Sveriges Tidskrifters monter (B05:60)

Kom till montern och möt några av tidningens krönikörer; Susanna Alakoski, Carl-Einar Häckner och Kristian Lundberg samt journalisten Elinor Torp som har skrivit boken ”Jag orkar inte mer – När jobbet skadar själen”.

På plats är även Helle Klein (chefredaktör), Gunilla Ericson (redaktionschef) och Göran Widerberg (bildredaktör) från Dagens Arbete.

Vi finns i Sveriges Tidskrifters monter från torsdag till lördag (24-26/9).

Välkommen till Dagens Arbete!

Susanna Alakoski

Elinor Torp

Carl-Einar Häckner

Kristian Lundberg

I vår monter: Möt Elinor Torp som berättar om sin nya bok ”Jag orkar inte mer – När jobbet skadar själen”.

DAGENS ARBETE

– Palestinagrupperna i Sverige hjälper också till med att förmedla kontakt med andra biståndsorganisationer i andra länder, för att trygga framtiden, säger Margareta Sjöberg. ■

Barn och ungdomar kommer hela dagarna till lägreets bibliotek och de uppmuntras till att läsa, den som lånar flest böcker vinner ett pris. Just nu är kokböcker mest populärt.

HAR DITT BIBLIOTEK NYHETSTIDNINGAR FÖR ALLA – ELLER BARA FÖR VISSA?

LÄS MER PÅ WWW.SESAM.NU

RECENSION

Redaktör
Johannes Rudberg.
Skicka ditt tips till
redaktionen@
bbl.biblioteks-
foreningen.org

Fortsatt osäkerhet inför yrkets framtid

Att bli bibliotekarie: informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier

Jenny Lindberg
Valfrid, 2015

DET LIGGER BORTOM min förmåga att bedöma den vetenskapliga halten i Jenny Lindbergs avhandling om informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier. Mitt perspektiv får därför bli grodans.

Avhandlingens syfte har – kortfattat – varit att belysa studenters och nyanställdas förhållningssätt till informationssökning samt informationssökningens betydelse vid formandet av en yrkesidentitet. En betydande del av avhandlingen ägnas det teoretiska ramverket, med referenser till framför allt svensk, men även

internationell, forskning. Begreppet informationssökning är långtifrån entydigt. Visst utrymme ges för avgränsning, definitioner och distinktioner. Det empiriska inslaget utgörs av intervjuer med ett 40-tal deltagare: fokusgrupper med B&I-studenter från olika lärosäten samt intervjuer med högskolebibliotekarier som nyligen inträtt i yrkeslivet. Intervjuerna genomfördes åren 2005–2007 och har således några år på nacken.

INTERVJUerna GER EN del intressanta, men inte alltid överraskande, upplysningar. Att studenterna gärna ser mer praktik är inte direkt någon nyhet. Som framhålls har akademiseringen av den tidigare bibliotekarieutbildningen en ganska kort historia. Genomgående finns hos studenterna en viss viljenhet om vad man utbildas för. Kanhända förstärkt av budskapet att institutionen inte utbildar bibliotekarier utan informationsexperter. Det finns också en oro över om kunskaperna är tillräckliga och relevanta för den kommande yrkesbanan – bibliotek. Trots att man inte längre utbildas till bibliotekarie är det just anställning vid bibliotek som hägrar.

Intervjuerna med dem som nyligen inträtt på biblioteksbanan visar generellt att övergången gått ganska friktionsfritt. Man har blivit väl mottagen på arbetsplatsen. Man har överlag klarat av arbetsuppgifterna. Man har också haft ett visst försprång vad avser de tekniska färdigheterna. En viss

ambivalens kan dock spåras i synen på serviceuppgifter, vilka uppfattas som mindre kvalificerade. Att till exempel hämta böcker från hyllan till någon användare verkar inte populärt.

Men intervjuerna speglar också en osäkerhet om vad yrket egentligen innebär. Intressant att notera är att det fortfarande förefaller finnas en uppfattning om att arbete vid högskolebibliotek är mer kvalificerat än vid folkbibliotek. Måne har den historiska hierarkin fått ny näring genom akademiseringen av utbildningen. Även om det inte varit avhandlingens huvudsyfte, hade det varit intressant om Lindberg här kraftsat lite mer för att komma under ytan.

EN – KANSKE OINTEGRERAD – fråga är vilka slutsatser som kan dras av ett så pass begränsat intervjuunderlag. Möjligen uppvägs detta av att författaren kramat ur intervjumaterialet till sista droppen. Lindbergs förhoppning är

”Genomgående finns hos studenterna en viss viljenhet om vad man utbildas för”

att resultatet kan bli en viktig bit i ett större ”kunskaps pussel”. Så kan alldeles säkert vara fallet. Däremot är det mer osäkert om

resultaten har någon omedelbar effekt i det dagliga bibliotekslivet. Avhandlingen vänder sig i första hand inåt – med forskarsamhället som adressat. Något som ytterligare förstärks av att framställningen görs på en akademisk, ganska otymplig och exkluderande prosa. ■

Barbro Thomas

F.d. biblioteksråd vid Kungl. biblioteket

Låt läsningen bli en del av lönejobbet

Vi är ett par stycken som just nu håller på att lägga sista handen vid rapporten *Synen på skönlitteratur på svenska bibliotek*. En del handlar om bibliotekariers läsning. Det gör de nämligen, läser. Mycket, ofta, länge. Förmodligen den mest läsande kåren som finns. Och det är bra. Självklart. All heder åt mina läsande kollegor!

Men väldigt få har lästid i sitt arbete. De flesta ägnar således flera timmar om dagen åt att gratis läsa in sådant som de sedan använder i jobbet. För vilken litteratur tror ni man kan tipsa om, ha bokcirkel kring, ordna programverksamhet om och bjuda in till författarbesök? Jo, sådant man själv läst, naturligtvis.

SÅ MAN KAN SÄGA att det skönlitterära arbetet bygger på volontärverksamhet.

Hur gör man då som chef för att hålla bredd i den verksamheten? Hur täcker man genrer, inriktningar och språkområden? Det handlar om rekrytering. Man ser till att anställa någon som kan många, om alla andra kan Elsie Johansson.

Så har jag gjort. Och skäms nu i efterhand. För vad jag försökte göra var att styra det skönlitterära arbetet utan att betala.

För vill man arbeta strategiskt med skönlitteratur, då måste man också kunna ge sin personal i uppdrag att läsa in sig på sådant de inte själva väljer. Lyrik, till exempel. Få läser lyrik. Om man inte vill att den ska dö ut på svenska bibliotek är det dags att se till att personalen kan den. Samma sak med dramatik, SF och viss experimentell litteratur. Och mycket annat.

Men vill vi fortsätta lyfta fram den just nu mest omtalade och aktuella boken från Sveriges största bokförlag så kan vi fortsätta jobba som förut. ■

”Man ser till att anställa någon som kan många, om alla andra kan Elsie Johansson”

FOTO: GÖRAN BUHRE

Rapporten *Synen på skönlitteratur på svenska bibliotek* presenteras på Bok- & Bibliotek.

Maria Ehrenberg är regionbibliotekarie i Halland och krönikör i Biblioteksbladet.

**LUST
RUM**

Unique
Library
Furniture

info@lustrum.com
www.lustrum.com

Välkomna till vår monter i biblioteksloungen under Bokmässan!

Monternummer D01:03

RAMAVTAL

Tidningar & Tidskrifter

informationstjänst

 SKL **Kommentus** Inköpscentral

LM Informationstjänst

LM Information Delivery är en ledande internationell leverantör av informationstjänster och prenumerationer. Vi erbjuder våra kunder prenumerationstjänster, tjänster för användning och administration av e-resurser samt tjänster för databaser och e-böcker. Våra kunder är akademiska och vetenskapliga bibliotek, allmänna bibliotek, städer och kommuner, företag samt deras informationsavdelningar.

Kontakta oss för mer information.

email: info@LMinfo.com • tel: 08 445 1081 • www.LMinfo.se

informationstjänst

SVAR

Så använder jag biblioteket

Vem vill du
läsa om? Skicka
ditt tips till
redaktionen@
bbl.biblioteks-
foreningen.org

"Jag gillar när böckerna är begagnade"

Katarina Mazetti, författare,
känd inte minst från boken och
filmen *Grabben i graven bredvid*.

TEXT FREDRIK SÖDERLING

Början av oktober kommer en ny bok av Katarina Mazetti. Titeln är *Snö kan brinna* och utspelar sig i ett kollektiv i 1970-talets Umeå med folkmusik, demonstrationer och kärleksproblem.

Katarina Mazetti tycker att årtiondet blivit "fullständigt förtalat" trots allt positivt som hände då. Hennes bästsäljare *Grabben i graven bredvid* får räknas till den mest kända berättelsen ur hennes digra produktion. Hon skriver också krönikor i ETC och spelar dragspel och bas.

Du bor i Lund, något bibliotek du gärna besöker där?

– Ja, Stadsbiblioteket är mitt bibliotek, dit går jag alltid. Det är en miljö jag har svårt att vara utan, det bara faller idéer över mig i samma stund jag går in där. Ljugården är mysig att sitta i med barnbarnen, och biblioteket har ofta olika projekt på gång och konst på väggarna. Det är ett riktigt kulturhus.

Tog dina morföräldrar med dig till biblioteket när du var liten?

– Nej. När jag växte upp bodde vi nära biblioteket i Karlskrona. Jag slank iväg dit själv.

När jag var elva år fixade jag falsk legitimation till vuxenavdelningen, lånade Hemingways *Och solen har sin gång*, som jag läste utan att begripa särskilt mycket. Sådan läsning fick man ägna sig åt i smyg i Karlskrona.

Vilken sorts böcker lånar du mest av idag?

– Gärna biografier, och det ska vara fysiska böcker. Jag gillar att böckerna är begagnade, de riktigt gamla kan vara gjorda i röda läderband och längst bak på pärmens insida sitter datumstämplar. Jag älskar det lika mycket som att det är hundöron och fläckar här och där, något som ingen läsplatta i världen kan ersätta!

Dina böcker har översatts till många språk. Har du sett insidan av många bibliotek på dina utländska arbetsresor?

– Visst, det är ju på biblioteken jag framträder. Jag har framför allt sett tyska och franska och de är inte sällan lika mycket mediatek som bibliotek, mer moderna än de svenska. Bibliotekarier är för övrigt ett släkte jag kommer mycket väl överens med – det var kanske därför som den kvinnliga huvudpersonen i *Grabben i graven bredvid* fick just det yrket. ■

Katarina
Mazetti

Har skrivit ett tjugotal böcker, både för barn och ungdomar och vuxna. Hennes böcker är översatta till drygt 30 olika språk, senast spanska, portugisiska och thailändska.

FOTO: THRON ULLBERG

AKTUELLT FRÅN FÖRENINGEN

HAR DU TIPS eller förslag på något du vill att andra medlemmar ska ta del av, skicka ett mail till Stefan Engström, kommunikationschef, på se@biblioteksforeningen.org.

KALENDARIUM

**26 oktober,
Stockholms stadsbibliotek
Prisceremoni Sveriges
biblioteks utmärkelser**

Svensk biblioteksförning delar årligen ut Sveriges biblioteks utmärkelser. Prisceremonin är öppen för alla. Välkommen!

**27 november, 2015
Allas gymnasiebibliotek?**

Allas gymnasiebibliotek? Utmaning och inspiration för arbete med mångspråkiga och tillgängliga medier. Hur gör vi våra gymnasiebibliotek tillgängliga och viktiga för alla elever? Välkommen till en informationsdag för personal på Sveriges gymnasiebibliotek. Dagen arrangeras av Internationella biblioteket och Myndigheten för tillgängliga medier, MTM och äger rum i centrala Stockholm. Informationsdagen är avgiftsfri. Boka datumet! Mer information och program kommer på interbib.se och mtm.se.

**11–12 Maj, 2016
Biblioteksdagarna 2016**

Välkommen till de ledande branschdagarna 11–12 maj 2016 i Västerås!

FOTO: STEFAN ENGSTRÖM

Välkommen till medlems- mingel på Bok & Bibliotek!

VÄLKOMMEN TILL VÅR MONTER i C-hallen som har ett späckat program och där vi fortsätter att fira vårt 100-årsjubileum.

Under lördagen och söndagen visar vi delar av den uppmärksammade utställ-

ningen om Katitzi som tagits fram av Tenna konsthall i samarbete med författaren Katarina Taikons dotter Angelica Ström.

Vi hoppas få träffa många medlemmar på torsdagens mingel klockan 18.00. ■

Ny forsknings- och utvecklings- sekreterare på kansliet

KATARINA WIBERG HAR ANSTÄLLTS som ny forsknings- och utvecklingssekreterare hos Svensk biblioteksförning. Katarina började sin anställning den 24 augusti.

Katarina har sedan 2011 arbetat som Forskningshandläggare på Nationalmuseum, Avdelningen för forskning, arkiv och bibliotek. Där har hon handlagt och samordnat myndighetens FoU-frågor, medverkat vid ansökan om forskningsmedel samt vid uppföljning och rapportering av forskningsprojekt. Som ledamot av myndighetens Forskningsråd arbetade hon med frågor rörande öppen data, publiceringsverksamhet samt Open Access. Katarina har bl a

FOTO: SE

Katarina Wiberg

författat myndighetens OA-policy. Katarina är ordförande i Centralmuseernas FoU-nätverk, engagerad i FoU-handläggarnas förening samt i Vetenskapsrådets nätverk för forskande/forskningsfinansierade myndigheter.

Innan arbetet på Nationalmuseum var Katarina Program Director på Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT) 2005–2011. Där ansvarade hon för flera av stiftelsens stipendie- och bidragsprogram i samverkan med universitet i Kina, Ghana och Mexiko.

Välkommen till Svensk biblioteksförning! ■ SE

Nathanson och Lindberg ställde krav på regeringen

Calle Nathanson, ordförande, och Niclas Lindberg, generalsekreterare, Svensk biblioteksförning, publicerade en debattartikel i Dagens Samhälle om bristen på bemannade skolbibliotek under Almedalsveckan.

De senaste veckornas biblioteksdebatt har varit livlig. Biblioteken engagerar – som rum, som verksamhet, som rättighet och som demokratisk styrka. Men är våra politiker lika engagerade? Det kommer Svensk biblioteksförning att ta reda på under Almedalsveckan. Nu kraftsamlar vi kring skolbiblioteken och frågar regeringspartierna: tänker ni infria era vallöften?

Idag har vi en ny bibliotekslag som betonar bibliotekens gemensamma uppgift att främja demokratiutvecklingen, och en skollagen som reglerar alla elevers rätt till skolbibliotek. Ändå visar den senaste biblioteksstatistiken återigen att hälften av landets skolelever saknar tillgång till skolbibliotek. Hur kan en samhällsuppgift som i decennier reglerats i lag samtidigt vara så komplett försummad? Sverige har inte råd med denna ambivalens.

SVERIGE ÄR ETT kunskaps- och informationssamhälle med problem: växande klyftor, sjunkande skolresultat, krympande läsförståelse, digitalt utanförskap. Vi ser allt större kunskapsklyftor i en allt mindre likvärdig skola. Samtidigt stiger kraven på förmågan att analysera och kritiskt

FOTO: STEFAN ENGSTRÖM

värdera information, och hantera identitet och integritet på nätet.

Forskningen visar att tillgång till skolbibliotek bemannade med kompetent personal förbättrar elevernas lärande, och motverkar segregation och kunskapsklyftor. Så är det för att utbildade skolbibliotekarier utgör ett stöd både för elever och lärare. Lärare och skolbibliotekarier som samverkar med elevens lärande i fokus kan lättare visa vägen till boken som gör skolämnet viktigare och roligare. De kan öppna fler sökvägar till kunskap och information, och anpassa

samtalet om källor, kritisk läsning och medvetet medieanvändande till eleven. Deras gemensamma uppgift är att lägga grunden för elevernas livslånga lärande och förutsättningar att bli demokratiskt delaktiga invånare. Så för Sveriges skull, se till att de kan göra sitt jobb!

I valrörelsen uttalade statsminister Stefan Löfven och utbildningsminister Gustav Fridolin att "skolbib-

liotek bemannade med kompetenta bibliotekarier är en viktig resurs för elevers läsande och lärande." Och de lovade att "säkerställa att alla elever har tillgång till skolbibliotek".

DET LÖFTET KRÄVER att skollagen skärps med ett krav på bemanning så att skolbiblioteken kan bli likvärdiga, en förutsättning för en likvärdig skola. Och det kräver resurser så att ansvariga rektorer i alla kommuner och regioner har reella förutsättningar att följa landets lagar. Enligt våra beräkningar kostar det 1,5 miljarder kronor per år att ge alla elever tillgång till skolbibliotek bemannade med en heltidstjänst. Efter PISA-chocken och skolans vikande resultat undrar vi: är det för dyrt?

På plats i Almedalen kräver Svensk biblioteksförning svar på frågan: när och hur ska Sveriges elever inte bara få rätten, utan också möjlighet, att utveckla sitt lärande på ett bemannat skolbibliotek? ■

**Calle Nathanson, ordförande
Niclas Lindberg, generalsekreterare
Svensk biblioteksförning**

Calle Nathanson
Niclas Lindberg

Svensk biblioteksförning på plats

Sveriges och Namibias goda exempel förankrar Lyonförklaringen

I Kapstaden stod FN:s nya utvecklingsmål i centrum. Stuart Hamilton från IFLA:s högkvarter berättade om organisationens strategiska arbete att få in Lyonförklaringens intentioner i FN:s nya utvecklingsmål.

Formuleringarna i Lyonförklaringen om allas tillgång till information har redan från början passat utvecklingsmålen, menar Stuart, men stödet från många medlemmar och deras nationella lobbyarbete har också varit betydelsefullt. FN:s nya mål är en stor framgång för en fristående organisa-

tion som IFLA som gjort ett gediget påverkansarbete direkt på golvet i FN i New York. Resultatet syns nu i FN:s skrivningar:

”Ensure public access to information and protect fundamental freedoms, in accordance with national legislation and international agreements”.

IFLA vill nu att de nationella föreningarna fortsätter sitt politiska lobbyarbete. Det handlar om att identifiera vem i regeringen som har ansvar för att implementera de nya utvecklingsmålen och förklara bibliotekens roll för att de ska kunna genomföras. Stuarts kollega Fiona Bradley underströk att det fortsatta arbetet också måste involvera alla typer av bibliotek. Alla, från folk- till högskolebibliotek är viktiga för att varje land ska kunna nå de nya utvecklingsmålen.

Två länder framhölls särskilt som

Medlemmar tog plats i sektioner

Många av Svensk biblioteksförnings medlemmar bidrar till IFLA:s arbete i sektioner och grupper. I Kapstaden valdes flera till nya uppdrag. Här är några av dem:

CATHARINA ISBERG,

Helsingborgs stadsbibliotek, och Eva Stenberg, Malmö Högskola, har tillsammans tagit över ledarskapet i IFLA:s sektion

CPDWL, sektionen för kompetensutveckling. Catharina ser fram emot arbetet tillsammans med Eva:

– Jag vill öka deltagandekulturen i sektionen de kommande två åren, vi ska fortsätta utveckla sessionerna så att all kompetens som finns i rummet under konferenserna används. Den ska både användas och delas. Jag vill också arbeta strategiskt med att kompetensutveckling genomförs professionellt inom

IFLA och bland dess medlemmar.

Lyonförklaringen har fått ett stort genomslag bland deltagarna i Kapstaden. Catharina Isberg, som såg till att Helsingborgs stadsbibliotek var en av de första som undertecknade den, vill även att sektionen för kompetensutveckling tar ansvar för arbetet att nå FN:s utvecklingsmål 2030.

MIRIAM SÄFSTRÖM, Kungl. biblioteket, har valts till ny ordförande för IFLA:s sektion för katalogisering. De kommande två åren leder och samordnar hon det internationella arbetet.

– Vi är en aktiv sektion med massor på gång. Vi är ju bibliotekens hjärta så det här ser jag verkligen fram emot, säger Miriam Säfström.

BRITT OMSTEDT, Campus Norrköping, Linköpings universitet, deltog på sitt femte WLIC och berättar om intrycken av Kapstaden:

– Jag var senast i Sydafrika 1977 och det är så klart intressant

att se den stora förändring som landet har gått igenom. Invigningen var överväldigande när de berättade landets historia och särskilt när de lyfter fram barnen som nationens framtid.

– Nu ska jag ta mig an uppdraget som nyvald sekreterare i sektionen för statistik och utvärdering vilket innebär flera arbetsmöten och en utbildning. Det ger ovärderliga kontakter i hela världen.

Britt bevakar särskilt yttrandefrihet och upphovsrätt. På tisdagsmorgonen lyssnade hon på *The Ethics of Access: Exploring Copyright, Licensing and Privacy in the Digital Environment*. Dessutom ser hon fram emot kommande seminarium om bibliotekens service till forskare.

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENINGs generalsekreterare **NICLAS LINDBERG** valdes till ledamot av IFLA:s Management of Library Associations Section. Sektionen samlar

IFLA:s medlemsorganisationer för bland annat erfarenhetsutbyte och för att stärka nationella biblioteks-föreningars möjligheter att vara nav i biblioteksutvecklingen.

under IFLA WLIC 2015 i Kapstaden

goda exempel för nationellt påverkansarbete. Ellen Ndeshi Namhila, University of Namibia, och Svensk biblioteksförenings generalsekreterare Niclas Lindberg var inbjudna att berätta om hur de arbetat med lobbyning i respektive land. Bägge underströk att IFLA tillhandahållit bra underlag, "Tool kit", och andra konkreta råd för att lyckas.

NICLAS BERÄTTADE OCKSÅ om föreningens kontakter med Sveriges regering inför förhandlingarna i FN. Svensk biblioteksförening har under året som gått framgångsrikt förankrat Lyonförklaringen hos den svenska regeringen.

Den officiella versionen av de nya utvecklingsmålen förväntas bli antagna av stats- och regeringscheferna

i New York i slutet av september. Inför mötet kommer IFLA fortsätta arbetet för att öka medvetenheten att bibliotek är ett viktigt verktyg för att nå de nya målen.

IFLA har också startat diskussioner om hur bibliotek och biblioteksföreningar ska agera vidare för att påverka och stärka de nationella handlingsplaner som varje enskilt land kommer förbinda sig att utarbeta för att nå de nya globala utvecklingsmålen. ■

Vill du veta mer?

ÄR DU INTRESSERAD av att veta mer eller engagera dig i IFLA:s arbete? Läs vår faktafolder om organisationen och anmäl dig till expertnätverket för IFLA. Mer info på www.biblioteksforeningen.org

Bakgrund

LYONFÖRKLARINGEN lanserades vid IFLA:s världskongress i Lyon i augusti 2014.

Texten togs fram i samarbete med strategiska partner i biblioteks- och utvecklingsvärlden. Svensk biblioteksförening är en av under-tecknarna av Lyonförklaringen.

Lyonförklaringen uppmanar FN:s medlemsstater att via FN:s utvecklingsdagordning post-2015 att göra en internationell utfästelse för att säkra att alla har tillgång till, förstår, använder och delar information som är nödvändig för att främja hållbar utveckling och demokratiska samhällen.

GERALD LEITNER, Österrike, ersätts som ordförande av den tidigare sekreteraren i sektionen Barbara Schleihagen, Tyskland.

Stort internationellt intresse för Digidel

ELISABET AHLQVIST, Kungl. biblioteket, föreläste i Kapstaden om den svenska

Digidel-kampanjen på seminariet *Measuring the Impact of Access to Information and Development – Library Theory and Research with Statistics and Evaluation*.

Elisabet talade med rubriken *Digital Inclusion in Sweden Done*

in the "Digidel Way" och kopplade ihop kampanjens mål med Lyonförklaringens intentioner. Elisabet berättade om Digidels framgång som har varit beroende av det breda nätverket med fler aktörer än bibliotek vilket Lyondförklaringen tar upp, biblioteket som ett nav i samhället i samarbete med andra aktörer.

–Digidel är Lyonförklaringen i praktiken. Vi startade kampanjen långt innan förklaringen antogs och våra erfarenheter väckte många intresse. Mitt intryck är att engagemanget för att implementera deklarationen är stort bland IFLA:s medlemmar och Digidels konstruktion med ett unikt brett nätverk inspirerar, säger Elisabet.

Nya riktlinjer för skolbibliotek

IFLA:S SEKTION FÖR skolbibliotek arrangerade flera seminarium under veckan i

Kapstaden och presenterade de nya riktlinjerna för skolbibliotek. Lisa Åström har deltagit i arbetet med de nya riktlinjerna.

JENNY NILSSON, samhälls- och utvecklingssekreterare på Svensk biblioteksförening och ordförande för Nationella skolbiblioteksgruppen, deltog i sektionens seminarium i Kapstaden:

– Skolbibliotekssituationen ser såklart olika ut i olika länder, men engagemanget bland alla deltagare är stort för att riktlinjerna ska implementeras. Jag ser fram emot att ta med kunskaper och erfarenheter från diskussionerna i Kapstaden till både NSG och expertnätverket för skolbibliotek.

– Den stora förändringen i de nya riktlinjerna är att de är anpassade till den digitala utvecklingen och därmed ligger de också i linje med Lyondeklarationen.

60 års internationellt arbete för barnbibliotek

IFLA:S SEKTION FÖR barnbibliotek firade 60 år i det internationella arbetets tjänst. I sektionens ledning sitter **INGRID KÄLLSTRÖM**, Myndigheten för tillgängliga medier (till vänster i bilden).

Ordförande är **VIVIANA QUIÑONES**, Bibliothèque nationale de France Svensk biblioteksförening gratulerar! ■

Svensk biblioteksförning på plats under IFLA WLIC 2015 i Kapstaden

Inga Lundén summerar fyra år i IFLA:s ledning

Inga Lundén har lämnat IFLA:s styrelse efter sammanlagt fyra år och summerar sina erfarenheter och styrelsens arbete för bibliotek som en självklar del av en hållbar och rättvis global utveckling. Svensk biblioteksförning tackar för insatserna och hoppas på fortsatt engagemang!

"JAG HAR VALT ATT jobba med de stora strategiska frågorna. Så de första två åren handlade det mycket om övergripande trender i människors sätt att kommunicera och få verklig tillgång till information. Det resulterade i IFLA:s trendrapport, som jag sedan har varit med om att diskutera runt om i världen. Jag var styrelsens representant i CLM som bl.a. har frågor kring upphovsrätt på sin dagordning.

Jag jobbade också i en arbetsgrupp för e-boksfrågor. Ledarskap är en annan strategisk fråga och jag var aktiv i IFLA:s program för framtida ledare. De två senaste åren har jag varit en del

av IFLA:s exekutiva kommitté/AU. Där har vi både korta beslut, mellan styrelsemötena, och en del långsiktiga frågor, som ekonomi, partnerskap med Global Libraries/Bill and Melinda Gates Foundation och rekrytering av en ny generalsekreterare.

Styrelseuppdraget innebär mycket mer jobb än jag hade anat, men också mycket roligare. Rekommenderas! Alla som var med förra året i Lyon minns Lyonförklaringen. Under året har IFLA varit fortsatt mycket aktivt i FN-skrapan, men viktigt arbete har

också gjorts av de nationella biblioteksförningarna, som likt Svensk biblioteksförning har påverkat sina respektive regeringar och representanter i FN. Stor succé: genom att bilda allianser med andra organisationer har vi inte bara fått igenom ett mål (16.10) om vikten av tillgång till information som en del av fattigdomsbekämpningen.

Vi har också fått in ett viktigt begrepp i visionen: 'universal literacy'. Vackert, eller hur? Det viktigaste, som jag ser det, är att nu leva upp till dessa utmaningar kring allas rätt till läskunnighet och läsförståelse, kring tillgång till information – på riktigt! Att på alla nivåer, globalt liksom lokalt, sätta biblioteken som en viktig del av dagordning för utveckling av ett helt samhälle, en hel värld." ■

Inga Lundén

Inga Lundén

Rapporten om mediestrategier på engelska

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING RAPPORT om mediestrategiskt arbete på bibliotek *Vi arbetar i medborgarnas tjänst* av Åsa Söderlind och Gullvor Elf har fått stor uppmärksamhet. Föreningen har publicerat nu en något omarbetad och förkortad version på engelska, som lanserades under WLIC15 i Kapstaden.

Ladda ner rapporten på www.biblioteksforeningen.org. ■ JN

Dags att söka forskningsinitierande stöd

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING DELAR årligen ut ett forskningsinitierande stöd för att fler forskare ska få möjlighet att skriva konkurrenskraftiga forskningsansökningar i ämnen som har betydelse för bibliotek och biblioteksverksamhet i Sverige. Med detta stöd har Svensk biblioteksförning sedan 2010 bidragit till att forskningsprojekt med biblioteksrelevanta frågeställningar kunnat attrahera medel från andra forskningsfinansiärer.

Sista ansökningsdag för föreningens forskningsinitierande stöd är den 30 september 2015 och beslut fattas under hösten. I budget finns 200 000 kr. De som söker ska vara disputerade. Sökanden behöver inte vara medlem i Svensk biblioteksförning.

Läs mer om stödet på www.biblioteksforeningen.org.

Kontaktperson för stödet är forsknings- och utvecklingssekreterare **Katarina Wiberg**, tel. 076-526 12 36. Mejla din ansökan till kw@biblioteksforeningen.org. ■ KW

Almedalsveckan för bibliotek

Även i år medverkade Svensk biblioteksförning i Almedalsveckan för att bilda opinion för bibliotekens sak, bevaka biblioteksrelevanta frågor och skapa och underhålla relationer till personer och organisationer.

ÅRETS UPPLAGA AV Almedalsveckan slog åter rekord med drygt 3 000 programpunkter, nästan 2 000 arrangörer och 35 000 deltagare.

Föreningens deltog med roll up och broschyrställ i Almedalsbibliotekets foajé och arrangerade fyra aktiviteter: expertseminarium om skolbibliotek, panelsamtal om skolbibliotek, kvällssamtal med anledning av bibliotekens uppdrag att särskilt uppmärksamma romer samt möjliggjorde att utställningen *Katitzis resa genom Sverige* ställdes ut på Almedalsbiblioteket. I tidskriften Fokus Almedalsnummer publicerades en helsidesannons om

skolbiblioteksseminarierna och en halvsidesannons om kvällssamtalet. Därutöver distribuerades flygblad om skolbiblioteksseminarierna respektive kvällssamtalet, samt affischer i olika storlekar för de båda.

DE TVÅ SEMINARIERNA genomfördes i samarbete med DIK och UR. Vid föreningens expertseminarium *Skolbibliotek – ute eller inne?* medverkade Emil Gustavsson, Sveriges elevkårer, Kjell Ahlgren, Skolinspektionen, Ulf Dahlqvist, Statens medieråd och Jenny Nilsson, Svensk biblioteksförning.

Vid föreningens paneldebatt

Skolbibliotek i dag och imorgon medverkade Matilda Westerman (MP), utbildningsministerns stabschef, Cecilia Brink (M), vice ordförande SKL:s utbildningsberedning, Matz Nilsson, ordförande Sveriges skolledarförbund, Karin Linder, ordförande DIK, och Niclas Lindberg, generalsekreterare Svensk biblioteksförning. Ami Malmros, UR, modererade båda seminarierna.

Kvällssamtalet *Allas rätt att synas och ta plats* genomfördes i samarbete med UR och Kulturbyrån. I samtalet medverkade Angelica Ström, dotter till Katarina Taikon och specialpedagog och Mirelle Gyllenbäck, nationell samordnare för Arbetsförmedlingens arbete för romsk inkludering. Samtalet modererades av Domino Kai, dramapedagog och debattör.

Utställningen *Katitzis resa genom Sverige* har tagits fram av Tensta konsthall i samarbete med författaren Katarina Taikons dotter Angelica Ström. Utställningen består av Katitziböckerna, omslagsoriginal och illustrationer, serietidningar, brev och mycket annat. Från i höst kommer *Katitzis resa genom Sverige* att turnera i Sverige i samband med att långfilmsdokumentären Taikon, om Katarina Taikon, har premiär.

Katarina Taikons barnböcker om romska flickan Katitzi skrevs på Gotland och fick ett enormt genomslag. När sista boken kom ut 1980 hade böckerna i serien lånats på bibliotek över 400 000 gånger. Böckerna ges nu ut på nytt av bokförlaget Natur & Kultur. ■ ME

Förnyade och nya löften om skolbibliotek

SAMTLIGA RIKSDAGSPARTIER medverkade i en debatt arrangerad av En läsande klass.

Svensk biblioteksförning var på plats och frågade när alla elever ska ha verklig tillgång till skolbibliotek och när dessa ska bemannas. Utbildningsminister Gustav Fridolin (MP) svarade: "Vi ska sätta oss ner med huvudmännen och diskutera bemanningsnivå. Det kan bli aktuellt med statliga pengar så att skolbibliotek kan levereras." Fridolin uttalade också att

"Bemannade skolbibliotek för alla är viktigt för att få igång läslusten."

Utbildningsutskottets ordförande Lena Hallgren (S) sa "Ett av de tre viktigaste insatserna för att förbättra läsförståelsen är skolbibliotek (...). Alla uppgifter kan inte lösas ensamt av lärarna."

Även från oppositionen hördes positiva omdömen om skolbibliotek som en nyckel för att förbättra läsförståelsen. Centerpartiets skolpolitiska talesperson

Ulrika Carlsson menade att "För att förbättra läsförståelsen är skolbibliotek viktiga." Freddy Grip (V) sa "Bemannade skolbibliotek där eleverna vill hänga är viktiga. Skolbibliotek ska vara centralt i skolans vardag."

I föreningens panelsamtal om skolbibliotek upprepades regeringens besked om att det kan bli aktuellt att tillföra medel för skolbibliotek, av utbildningsministerns stabschef Matilda Westerman (MP). ■ ME

EU-parlamentet vill se fler undantag från upphovsrätten

Europaparlamentet vill att biblioteken ska få fler undantag från upphovsrätten för att därigenom bättre kunna uppfylla sitt demokratiska uppdrag att fritt tillhandahålla information.

Det framkom i en omröstning den 9 juli då Europaparlamentet med stor majoritet antog betänkandet om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (2014/2256(INI)).

Texten som Europaparlamentet voterade om är ett så kallat initiativbetänkande. Det vill säga att, i det här fallet, ledamoten Julia Reda (De gröna/EFA) och utskottet för rättsliga frågor på eget initiativ har utarbetat betänkandet.

Beslut om initiativbetänkanden

har ingen omedelbar rättslig verkan, utan är mer av en politisk viljeyttring.

EUROPAPARLAMENTET UPPMANAR kommissionen "att överväga antagandet av ett undantag som gör det möjligt för bibliotek att digitalisera innehåll för konsultations-, katalogiserings- samt arkivändamål." samt "att överväga antagandet av ett undantag som gör det möjligt för offentliga bibliotek och forskningsbibliotek att låna ut böcker för privat bruk till allmänheten i digital form, för en begränsad period via internet eller biblioteks-nätverk".

Svensk biblioteksförning hade uppmannat samtliga 20 ledamöter av Europaparlamentet från Sverige att stödja biblioteken vid parlamentets omröstning om upphovsrätt i informationssamhället.

I ett brev skrev föreningens jurist Martin Engman att initiativbetänkandet innehåller väsentliga undantag från upphovsrätten för att kunna utveckla effektiv biblioteksservice i det nya digitala samhället. Två sådana exempel som lyftes fram gör det möjligt för bibliotek och arkiv att effektivt digitalisera sina samlingar samt att låna e-böcker via internet.

Svensk biblioteksförnings uppmanning genomfördes tillsammans med övriga biblioteksförningar i Europa som enigt efterlyser förändringar av europeisk upphovsrätt. ■ ME

Regeringen stöder biblioteken via FN

REGERINGEN SER ÖKAD tillgång till information och kunskap som en förutsättning för utveckling och som ett verktyg att motverka och minska fattigdomen i världen. Regeringen vill dessutom att denna insikt kommer till uttryck i FN:s indikatorramverk för att följa upp den nya utvecklingsdagordningen post 2015.

Det framkom vid en uppvaktning av Kajsa B Olofsgård, Sveriges sändebud och chefsförhandlare för post 2015, som Svensk biblioteksförnings generalsekreterare Niclas Lindberg genomförde i juni.

Vid uppvaktningen lämnade Olofsgård också över svaret på det brev som

Svensk biblioteksförning postat till biståndsmister Isabella Lövin. I brevet argumenterar föreningen för att allas tillgång till information och kunskap,

Niclas
Lindberg

genom tillgänglig IKT, bidrar till hållbar utveckling och förbättrar människors liv. – Det är glädjande att regeringen delar vår syn att allas tillgång till information och kultur, genom informations- och kommunikationsteknik, bidrar till hållbar utveckling och förbättrar människors liv. Bibliotekens kärnuppdrag är just att säkerställa denna fria tillgång, säger Niclas Lindberg, generalsekreterare i Svensk biblioteksförning. ■ ME

Inspireras av nya reserapporter

● UCLA Library, Houghton Library och Archiving 2015

Anneli Fredriksson och Helena Lindblom från Umeå universitetsbibliotek besökte i maj University of California Los Angeles och Houghton samt presenterade projektet Nya metadata i bibliotekens vaRDAG på konferensen Arciving 2015.

● EAHIL + ICAHIS + ICLC

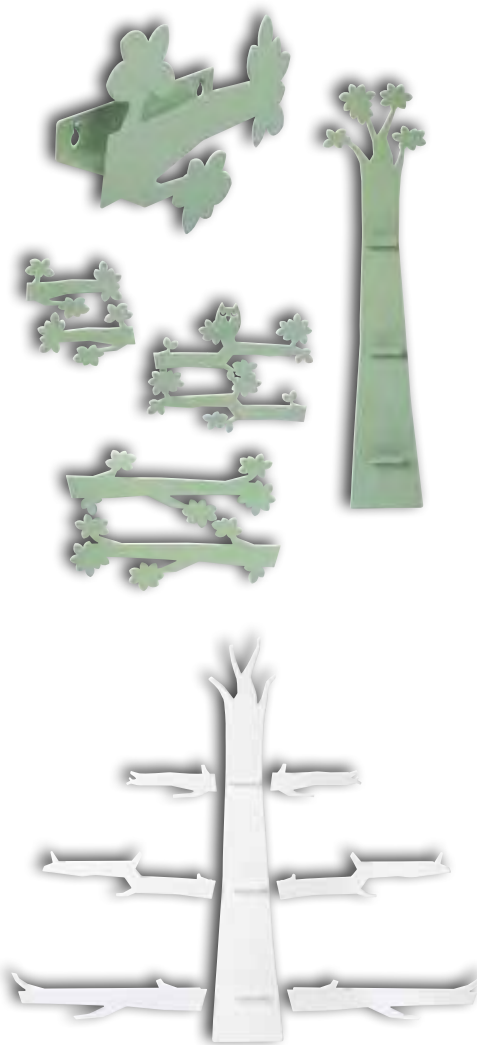
Jenny Aspling Rydgren rapporterar från European Association for Health Information and Libraries konferens i Edinburgh.

● The School Library Rocks

Liselott Dreijstam skriver om IASL:s konferens i Maastricht i juni.

Läs reserapporterna på www.biblioteksforeningen.org ■ WW

Nyfiken på våra nyheter?

ON A GREEN TWIG & ON A BARE TWIG

Visa böcker eller andra media med hjälp av vårens prunkande lövverk eller avlövad vinterskrud. Montera grenverk på vägg enskilt, i grupp eller sätt samman hela träd eller flera.

Låt besökarna få skörda frukterna av nya titlar eller intressanta teman med mersmak. Idealiska och dekorativa fokuspunkter. Utmärkta även för konst- eller fotoutställningar i det mindre formatet!

VÄLKOMNA TILL BOKSKOGEN!

Besök Bok & Bibliotek, 24-27/9 och vår monter G01:21.

Här visar vi nya, spännande produkter eller kika in på www.eurobib.se

Eurobib
direct

www.eurobib.com
PART OF LAMMHULTS DESIGN GROUP

Snart utses Sveriges bästa barn- och ungdomsböcker!

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING JURY har utsett finalisterna till Carl von Linné-, Elsa Beskow- och Nils Holgerssonplaketterna. Juryn för de tre barnbokspriserna samtalar med journalisten Gabriella Ahlström om sitt arbete och de nio böckerna torsdag 24 september klockan 11.00–11.30 i Svensk biblioteksförnings monter, Co2:32, på Bok & Biblioteksmässan i Göteborg. De slutliga vinnarna utses i början av oktober och prisutdelning sker i Stockholms stadsbibliotek måndag 26 oktober.

NILS HOLGERSSON-PLAKETTEN

Nils Holgersson-plaketten instiftades 1950 och utdelas årligen med en prissumma på 25 000 kronor till författaren av föregående års bästa barn- eller ungdomsbok.

ÅRETS FINALISTER:

- **Jakob Wegelius** för boken *Mördarens apa*, Bonnier Carlsen
- **Sofia Nordin** för boken *Spring så fort du kan*, Rabén & Sjögren
- **Camilla Lagerqvist** för boken *Uppdraget*, B Wahlströms

ELSA BESKOW-PLAKETTEN

Elsa Beskow-plaketten instiftades 1958 och utdelas årligen med en prissumma

på 25 000 kronor till den konstnär, som framställt föregående års bästa svenska bilderbok för barn eller den bäst illustrerade svenska barnboken.

ÅRETS FINALISTER:

- **Katarina Kieri** och **Emma Virke** för boken *Månskan och jag har en hemlighet*, Rabén & Sjögren
- **Annika Thor** och **Maria Jönsson** för boken *Flickan från långt borta*, Bonnier Carlsen
- **Karin Saler** och **Siri Ahmed Backström** för boken *Dom som är kvar*, Urax förlag

CARL VON LINNÉ-PLAKETTEN

Carl von Linné-plaketten instiftades 1998 och utdelas årligen med en prissumma på 25 000 kronor till den eller de personer som framställt föregående års bästa fackbok för barn eller ungdomar.

ÅRETS FINALISTER:

- **John Hallmén** och **Hanna Hallmén** för boken *Minimonster i naturen*, Rabén & Sjögren
- **Ylva Hillström** för boken *Konst – titta, upptäck, gör*, Alfabetabokförlag
- **Clara Lidström** och **Annakarin Nyberg** för boken *Odla – steg för steg*, Rabén & Sjögren

Några av årets finalister för Nils Holgersson-, Elsa Beskow- och Carl von Linné-plaketterna.

Svensk biblioteksförning delar årligen ut Sveriges biblioteks utmärkelser. Den totala prissumman för alla åtta priserna är 200 000 kronor. Prisernas uppgift är att bekräfta framstående arbete och lyfta fram bibliotekens verksamhet. Pristagarna utses av jurygrupper som består av Svensk biblioteksförnings medlemmar, experter på biblioteksverksamhet och läsningens praktik. ■ SE

Dags att söka utvecklingsstöd och ...

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING DELAR ut ett utvecklingsstöd för att stödja utvecklingsarbete vid bibliotek eller motsvarande institutioner. Institutionella medlemmar i föreningen är berättigade att söka medlen. Sista ansökningsdag för föreningens utvecklingsstöd är den 30 september 2015. Beslut fattas under hösten.

Även i år prioriterar föreningen att ge utvecklingsstöd för insatser som syftar till att göra biblioteken tillgängliga och angelägna för fler och nya användare. Detta mot bakgrund av att klyftorna i biblioteksanvändning och läsvanor ökar i samhället.

Ansökan skall innehålla en redogörelse för det planerade arbetet, förväntade resultat och motivering av arbetets betydelse för bibliotek och biblioteksverksamhet i Sverige. Redogörelsen skall innehålla en tidsplan, beskrivning av vad som skall göras med hjälp av stödet, en plan för hur arbetet skall dokumenteras samt budget. Relevanta tidigare erfarenheter kan beskrivas. Mer information finns på föreningens webbplats.

Kontaktperson för stödet är samhälls- och utvecklingssekreterare **Jenny Nilsson**, tel. 070-695 11 29. Mejla din ansökan till jn@biblioteksforeningen.org. ■ JN

... resestipendier

30 SEPTEMBER ÄR SISTA ansökningsdatum för Svensk biblioteksförnings resestipendier. Ansökan kan göras av såväl enskilda som institutionella medlemmar. Avsikten med resestipendierna är att fördjupa den enskildes bibliotekskunskaper. Läs mer på föreningens webbplats. Du kan också kontakta **Wiviann Wilhelmsson**, ww@biblioteksforeningen.org.

■ ww

ILLUSTRATION:
JENIFER CORRÉA

SVERIGES BIBLIOTEKS UTMÄRKELSER 2015

Datum: måndag 26 oktober 2015

Plats: Rotundan, Stockholms stadsbibliotek,
Sveavägen 73

Tid: 17.00 – 18.00

Biblioteket är öppet för alla, välkommen!

Svensk
biblioteksforening

Mer information om föreningens utmärkelser och tidigare pristagare:

www.biblioteksforeningen.org. Följ oss på twitter via @Svbib.

Under prisceremonin använder vi #bibpris2015.

Kontakt: Stefan Engström, kommunikationschef, 070-551 90 74

Skralt för skolbibliotek i ny statistik

Den 27 maj offentliggjorde Kungl. biblioteket (KB) den officiella statistiken för Sveriges bibliotek 2014.

Det är tre år sedan uppgifter om landets skolbibliotek publicerades. KB definierar för första gången skolbibliotek som en organisation med minst 20 timmars bemanning per vecka. Det är vad KB menar krävs för att verksamheten ska leva upp till lagen och lagstiftarens intentioner.

Fortfarande saknar hälften av Sveriges elever tillgång till ett skolbibliotek som är bemannat minst 20 timmar per vecka. I 90 kommuner finns inget

enskilt skolbibliotek som har minst 20 timmars avsatt bemanning per vecka.

2011 SKÄRPTE SKOLLAGEN och sedan dess ska alla elever ha tillgång till skolbibliotek. I lagens förarbeten förklaras att med skolbibliotek avses "en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande." Inga bestämmelser ställer krav på skolbibliotekets bemanning eller personalens kompetens.

Svensk biblioteksförning har räknat ut att ett årligt tillskott på 1,5 miljarder kronor krävs för att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek

bemannade med en heltidstjänst. Detta rör alltså alla skolenheter som idag helt saknar skolbibliotek eller har skolbibliotek med ingen eller låg bemanning.

UNESCO HAR I SITT skolbiblioteksmanifest slagit fast att skolbibliotek spelar en viktig roll för utbildning och kultur och för att främja läs- och skrivkunskaper och förmågan att söka information. Detta bekräftas i både internationell och svensk forskning som visar att bemannade skolbibliotek har positiva effekter på ungas läsvanor och läsfärdigheter, samt på elevernas resultat.

I september publicerar Svensk biblioteksförning statistik om folkbibliotek lättillgängligt och pedago-

Är e-böcker lika tillgängliga som pappersböcker?

EU-domstolen har inlett en konsultationsprocess med medlemsstaternas regeringar om utlåning av e-böcker.

EU-domstolen ställer fyra frågor till regeringarna. Huvudfrågan är huruvida "utlåning" i direktivet innefattar att tillgängliggöra digitala kopior av olika böcker så att de kan laddas ner på ett sådant sätt att den nedladdade kopian blir obrukbar efter en tid och att ursprungsboken under den tiden inte kan nedladdas av andra.

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING har skrivit till Regeringskansliet och delat med sig av den europeiska biblioteksrelsens svar på EU-domstolens frågor. Svaret argumenterar för att direktivet bör tolkas för att kunna fungera i vår tid då informationsflödet ökar och en stigande del av det är i digitalt format. Enligt Svensk

biblioteksförning måste bibliotek ha lov att för en begränsad tid tillgängliggöra information och utlåna den, oavsett om formatet är på papper eller digitalt.

BAKGRUNDEN TILL EU-domstolens konsultation med EU:s regeringar är att den nederländska biblioteksförningen (Vereniging van openbare bibliotheken, VOB) 2013 stämde utlånarstiftelsen Leenrecht för att domstol skulle avgöra om allmänna låneregler är tillämplbara på utlåningen av e-böcker. I april 2015 bad distriktsdomstolen i Haag EU-domstolen om råd.

Målet handlar om huruvida folkbibliotek kan låna ut e-böcker via internet mot den betalning som fast-

slagits i laga ordning, och att förlag därmed inte har exklusiv rätt att låna ut e-böcker via internet. Upphovsrättslagen undantar bibliotek.

För varje titel som de lånar ut betalar biblioteken en allmän utlåningsavgift till upphovsrättshavarna via den allmänna utlåningsmyndigheten, vilket ger biblioteken möjlighet att tillgängliggöra upphovsrättskyddat verk utan att först be om tillstånd för det. Detta förfarande tillämpas i vart fall på pappersböcker. Målet ska avgöra frågan om förfarandet också är tillämplbart på e-böcker.

DET ÄR OKLART om allmän utlåningsrätt är tillämplbar på e-böcker med nuvarande lagstiftning. Det är därför som bibliotek i dag behöver komma överens med varje förlag eller upphovsrättsinnehavare om villkoren för att göra respektive titel tillgänglig. Dagens situation leder till ett förvirrande och bristfälligt utbud för låntagarna och att biblioteken förhindras att ha vissa e-böcker i sina samlingar, på grund av att upphovsrättshavarna är emot det eller kräver orimliga villkor. ■ **ME**

giskt i rapporter för varje kommun, län och region i landet. Publiceringen sker för tionde året i rad och möjliggör därmed en unik jämförelse över tid.

– Vi uppmanar lokala beslutsfattare att noga studera årets folkbiblioteksstatistik. Läs med den nya bibliotekslagen framför ögonen och ställ frågan om folkbiblioteken i din kommun uppfyller lagens portalparagraf; uppgiften att främja det demokratiska samhällets utveckling. Det finns tre enkla faktorer att tänka på för att kunna uppfylla lagens krav. Satsningar på mer personal, ett aktuellt medieutbud och minskade avstånd till biblioteket ökar användandet, säger Niclas Lindberg, generalsekreterare i Svensk biblioteks-förening. ■ ME

FOTO: PAUL PAUL

Ord.

NÄSSJÖ LITTERATURFESTIVAL

23-24 OKT

www.facebook.se/nassjolitteraturfestival
www.nassjo.se/litteraturfestival

www.demensbutiken.se

**Här hittar du
demensböcker,
demenshjälpmedel och
demenspresenter**

Kvalitet och Kunskap
inom demensområdet

www.oru.se/humus/UoD

Utbildning & Demokrati

Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik 2013

Utbildning & Demokrati
Utbildning & Demokrati
Education & Democracy
Utbildning & Demokrati
Education & Democracy
Utbildning & Demokrati
Education & Democracy

**MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER
ÖVER HELA VÄRLDEN.
FYRA GÅNGER OM ÅRET.**

Helårspren/4 nr 160 kr
Provex ap@amnesty.se
amnestypress.se

NU I NYTT FORMAT!

Håll koll på
världen med
Världshorisont!

Vår värld blir alltmer global. Tidningen Världshorisont reder ut och förklarar de globala frågorna och beskriver FN:s roll och arbete.

Titta in på www.fn.se/varldshorisont!

**Studera till
bibliotekarie i
en spännande
miljö!**

MASTERPROGRAM I ABM

Arkivvetenskap,
Biblioteks- och informationsvetenskap
Museologi

**LUNDS
UNIVERSITET**

www.kultur.lu.se

Missa inte att
prenumerera på

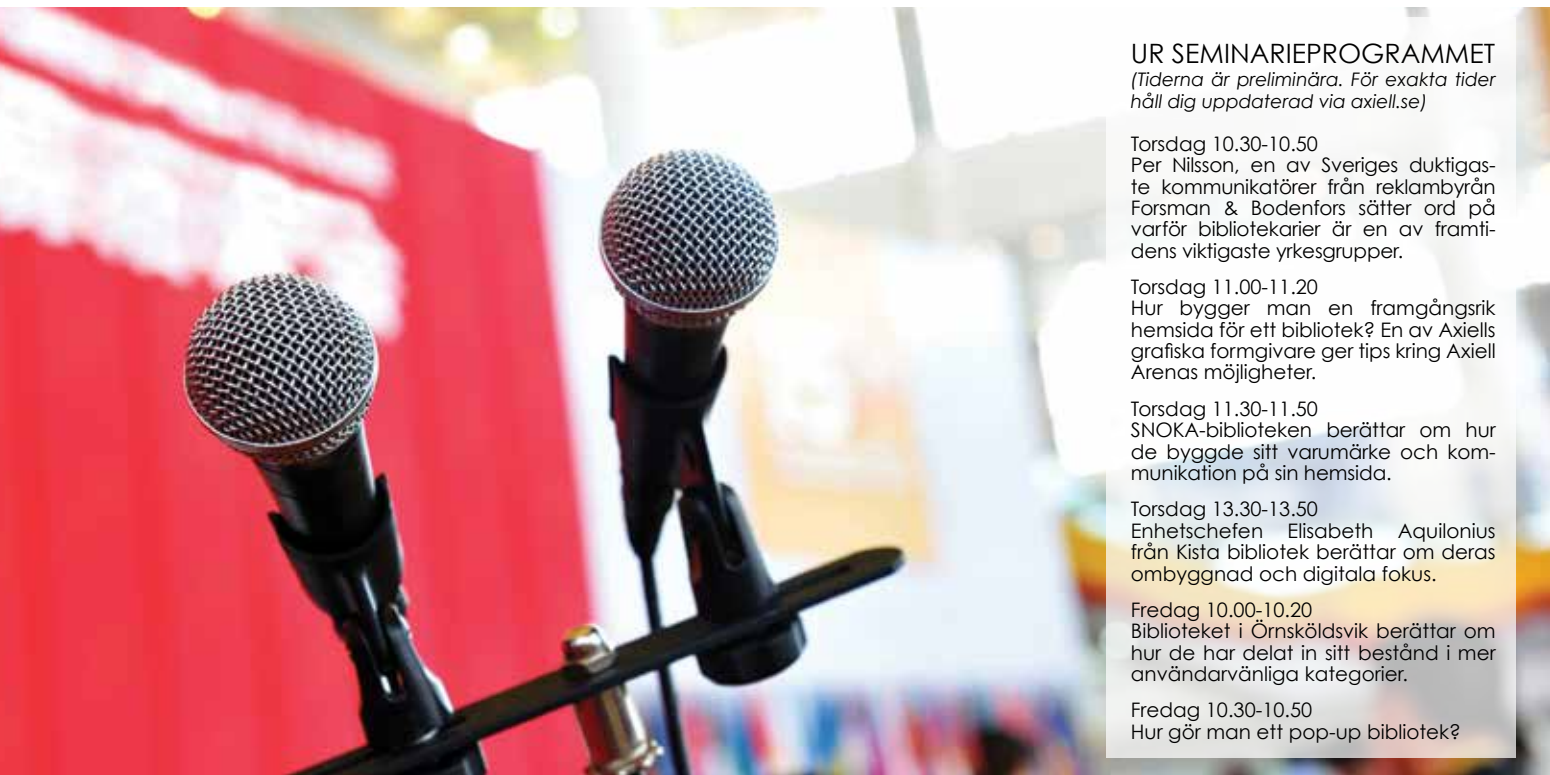
**OPsis
BARNKULTUR**
till både vuxen-och
barnavdelningen!

www.opsisbarnkultur.se

BIBLIOTEKSLOUNGEN

– DET ÄR HÄR DET HÄNDER

UR SEMINARIEPROGRAMMET

(Tiderna är preliminära. För exakta tider håll dig uppdaterad via axiell.se)

Torsdag 10.30-10.50
Per Nilsson, en av Sveriges duktigaste kommunikatörer från reklambyrån Forsman & Bodenfors sätter ord på varför bibliotekarie är en av framtidens viktigaste yrkesgrupper.

Torsdag 11.00-11.20
Hur bygger man en framgångsrik hemsida för ett bibliotek? En av Axiells grafiska formgivare ger tips kring Axiell Arenas möjligheter.

Torsdag 11.30-11.50
SNOKA-biblioteken berättar om hur de byggt sitt varumärke och kommunikation på sin hemsida.

Torsdag 13.30-13.50
Enhetschefen Elisabeth Aquilonius från Kista bibliotek berättar om deras ombyggnad och digitala fokus.

Fredag 10.00-10.20
Biblioteket i Örnköldsvik berättar om hur de har delat in sitt bestånd i mer användarvänliga kategorier.

Fredag 10.30-10.50
Hur gör man ett pop-up bibliotek?

Välkommen till vår monter i Biblioteksloungen! Här gör vi plats för många spännande och spontana möten.

Här får du också reda på vad man behöver för att sätta upp ett *pop-up bibliotek*, och du får chans att live-testa hur det fungerar.

I samarbete med Bok & Bibliotek bjuder vi dessutom på ett gediget monterprogram där kända och inspirerande föreläsare från både näringsliv och bibliotek avlöser varandra.

Ta del av hela vårt program på axiell.se. Vi ses!

Du följer väl Axiell Sverige på Facebook? Förutom information om aktuella händelser i branschen erhåller du ibland specialerbjudanden och en möjlighet att vara med och tävla om riktigt fina priser!